༄༅། །མཚོ་སྔོན་བོན་རྒྱའི་གནའ་བོའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་ལ་ཐོག་མར་དཔྱད་པ།①

ལ་ཁ་གནམ་ལྷ་ཚེ་རིང་།

ནང་དོན་གནད་བསྡུས། འདིར་གནའ་དཔྱད་རིག་པའི་ལམ་ནས་མཚོ་སྔོན་བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་གསར་དུ་རྙེད་པ་དེ་དག་མཚམས་སྦྱོར་དང་འབྲེལ་ཕྱོགས་བསྡུས་དང་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ཡོད། བྲག་བརྐོས་རི་མོ་དེར་ཤ་བ་དང་ཡུ་མོ། དགོ་བ། གཡག མཆོད་རྟེན། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ནང་དོན་ལྡན་པའི་ཡི་གེ་སོགས30ལྷག་ཡོད་པ་རྩོམ་པ་པོས་བོད་ལྗོངས་ཀྱི་རུ་ཐོག་དང་། དགེ་རྩེ། རྩ་མདའ། མཚོ་སྔོན་གྱི་ཡུལ་ཤུལ་སོགས་ནས་རྙེད་པའི་གནའ་བོའི་བྲག་བརྐོས་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚང་སོགས་དང་ཞིབ་སྡུར་བྱས་ཏེ། བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་དེ་དག་དུས་རིམ་མི་འདྲ་བ་གསུམ་དུ་ཕྱེ་བ་སྟེ། རི་དྭགས་དང་སྒོ་ཕྱུགས་ཀྱི་སྐོར་ནི་ཡིག་སྟོན་དུས་དང་། མཆོད་རྟེན་གྱི་སྐོར་ནི་བཙན་པོའི་དུས། ཨ་དང་ཨོཾ་སོགས་ཡི་གེ་ཁག་ནི་ཕྱིས་སུ་བརྐོས་པར་འདོད་ཅིང་། རི་མོའི་རྐོ་ལུགས་ནི་བརྡར་བརྐོས་དང་ཐིག་བརྐོས་གཉིས་སུ་འདུ་བར་འདོད་ལ། ཡུལ་ལུང་མི་འདྲ་བར་གནས་པའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་ཕན་ཚུན་ཞིབ་སྡུར་བྱས་པ་ལས། རྡོ་ཆས་གསར་མའི་དུས་ནས་བཟུང་དབུས་གཙང་མངའ་རིས་དང་མདོ་སྨད་བཅས་ཀྱི་བར་དུ་རིག་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་རྒྱུན་ཆགས་སུ་ཡོད་པར་འདོད་ཅིང་། མཐར་བྲག་བརྐོས་ཡི་གེ་དེ་དག་གི་ཞིབ་འཇུག་གི་རིན་ཐང་བརྗོད་ཡོད།

གནད་ཚིག གནའ་དཔྱད་རིག་པ། བྲག་བརྐོས་རི་མོ། བོན་རྒྱ།

ཀྲུང་གོའི་དཔེ་དེབ་དབྱེ་རྟགས། K874 **ཡིག་ཚང་མཚོན་བྱང་།** A **རྩོམ་གྱི་གོ་རིམ་ཨང་སྒྲིག** 2096-5788(2024)02-0026-17

རྩོམ་པ་པོ་ངོ་སྤྲོད། ལ་ཁ་གནམ་ལྷ་ཚེ་རིང་། ནུབ་བྱང་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་ཀྲུང་གོའི་སྐད་ཡིག་རྩོམ་རིག་ཚན་ཁག་གི2021ལོའི་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་ཆེད་ལས་ཀྱི་འབུམ་རམས་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མ་ཡིན།

སྙིང་གཞི།

དུས་རབས་སྟོན་མའི་ལོ་རབས40པའི་ནང་དུ་ཕྱི་རྒྱལ་དུ་བོད་ཀྱི་བྲག་བརྐོས་རི་མོར་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པའི་མགོ་ཚུགས་འཕྱུར་ཅིང་། ལོ་རབས80པ་ནས་བཟུང་ཀྲུང་གོའི་ནང་ཁུལ་དུའང་བོད་ཀྱི་བྲག་བརྐོས་རི་མོར་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་འགོ་བཙུགས། ད་ཆ་བོད་

① 资金项目：2020年度国家社科基金重大项目“吐蕃时期敦煌文献的整理与研究”阶段性成果，项目编号：20&ZD210；2023年四川省社会科学重点研究基地康巴文化研究中心年度资助项目“17世纪乃多噶举派创始人噶玛恰美生平事迹研究”主要成果，项目编号：KBYJ2023B004

རང་སྐྱོང་ལྗོངས་དང་། མཚོ་སྔོན། སི་ཁྲོན། ཀན་སུའུ་སོགས་ཀྱི་བོད་འབྲེལ་ས་ཁུལ་གྱི་བྲག་བརྐོས་རི་མོར་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཡོད་པའི་དཔྱད་འབྲས་མང་པོ་བྱུང་ཡོད་པ་ལས། ཤར་རྒན་དབང་འདུས་ཀྱིས་མཛད་པའི《བོད་ལྗོངས་ཀྱི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་ཞིབ་འཇུག》①དང་། ཐང་ཀྲུང་ཧྲེང་དང་ཀྲང་ཝུན་ཧྭ་གཉིས་ཀྱིས་མཛད་པའི《མཚོ་སྔོན་གྱི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ》②སོགས་ནི་དཔེ་མཚོན་དཔྱད་འབྲས་ཡིན་ལ། དེ་དག་གི་ཁྲོད་དུ་བོད་འབྲེལ་ས་ཁུལ་གྱི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཞིབ་འཇུག་གི་རིན་ཐང་དང་གནས་བབས་སོགས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་གསལ་པོ་བྱས་ཡོད་མོད། གསར་དུ་རྙེད་པའི་བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་ལ་མཁས་པ་སུ་ཞིག་གིས་ཀྱང་དོ་སྣང་བྱུང་མེད། བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྲོད་དུ་རི་དྭགས་དང་སྒོ་ཕྱུགས། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྐོར་སོགས་ཡོད་པར་གཞིགས་ན། བོད་ཀྱི་ཡུལ་ལུང་མང་པོ་ནས་རྙེད་དང་རྙེད་བཞིན་པའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་དག་དང་འབྲི་རྒྱུན་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་པར་མ་ཟད། ཞིབ་འཇུག་གི་རིན་ཐང་ཡང་ཆེན་པོ་ཡོད་པར་སྙམ། དེ་བས་གཤམ་དུ་གནའ་དཔྱད་རིག་པའི་བྱེད་ཐབས་སྤྱད་ནས་དེའི་སྐོར་ལ་དཔྱད་པར་བྱའོ། །

དང་པོ། བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་གཞི་རྩའི་གནས་ཚུལ།

བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་དེ་དག་ནི་མཚོ་སྔོན་ཞིང་ཆེན་མཚོ་ལྷོ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་ཀོས་ནན་རྫོང་སུམ་མདོ་ཡུལ་ཚོའི་བོན་རྒྱ་འབྲུམ་ལུང་གོང་མ་རུ་ཡོད་ལ། དེ་ག་སའི་གོ་ལའི་ཤར་གྱི་གཞུང་ཐིག100°13′～330°དང་བྱང་གི་འཕྲེད་ཐིག35°09′～36°08′བར་དུ་ཁེལ་ཡོད། ས་བབ་མཚོ་འཕགས་སྨི3600ཡས་མས་ཟིན་པ་དང་། རི་རྩེ་ཁག་ཅིག་སྨི4000ནས5000གི་བར་དུ་ཡོད།③བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་བྱེ་བྲག་གི་གནས་ཡུལ་ནི་འབྲུམ་ལུང་གོང་ཞོལ་གཉིས་ལས་གོང་མའི་ལུང་པ་ཁ་བྱང་ལྷའི་ཕུ་ཡི་བྲག་རི་ཆུང་ཆུང་ཞིག་གི་ངོས་སུ་ཡོད་ལ། བྲག་རི་དེའི་མདུན་དུ་ཆུ་ཕྲན་ཞིག་ཡོད། ལུང་པའི་ཕུ་ནི་འབབ་མང་ར་གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་སྣང་ཡིན། ལུང་པའི་མདོར་བུད་ན་མང་རའི་བྱེ་མ་མཐོང་ཐུབ་པར་མ་ཟད། མང་ཆུ་སྔོན་མོ་འཕྲེད་དུ་འབབ་བཞིན་ཡོད། རྒན་རབས་ཚོས་ཡུལ་འདི་གནའ་བོའི་ཚོང་ལམ་ཞིག་ཏུ་ཁེལ་ཡོད་ཟེར།

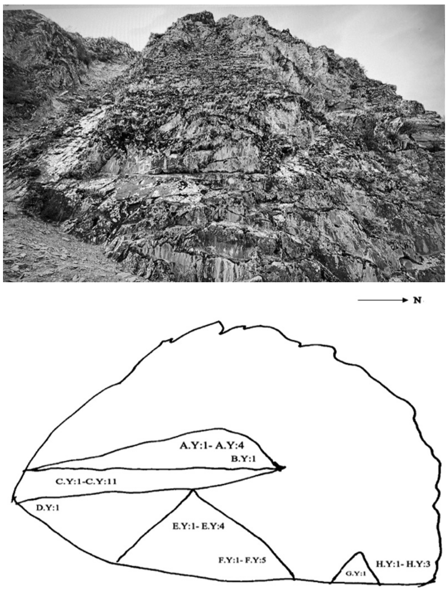

1.བྲག་བརྐོས་རི་མོ་གནས་ཡུལ།

བརྟག་དཔྱད་བྱས་པ་ལྟར་ན། ཡུལ་འདིར་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་མི་འདྲ་བ30ལྷག་ཡོད་ལ། དེའི་ནང་དུ་གསར་བྲིས་བྲག་བརྐོས5དང་། གནའ་བོའི་བྲག་བརྐོས25ཡོད། དེ་

① 夏格旺堆：《西藏的岩画考古》[M]，北京：人民邮电出版社，2020年。

② 汤忠生、张文华：《青海岩面——史前艺术中二元对立思维及其观念的研究》[M]，北京：科学出版社，2001年。

③ མདོ་སྨད་ཀྱི་མཐོན་པོ་བཅུ་གསུམ་གྱི་ནང་གསེས་མང་སྟོད་སྐེའུ་ལྷ་སྤུན་གསུམ་དང་། སྤུན་ཆེན་ཇ་འཁག་མཐོན་པོ། བླ་ཡན་མཐོན་པོ་སོགས་ཡིན།

དག་བྲག་སྐྱིབས་དང་བྲག་ཐེམ་མི་འདྲ་བ་གསུམ་དུ་བྲིས་ཡོད་ཅིང་། བྱེ་བྲག་ཏུ་བྲག་ངོསAཁུལ་ནསHཁུལ་དུ་བཀར་ཡོད། ངོས་ཀྱི་ཆེ་ཆུང་ནིmདང་རི་མོའི་ཆེ་ཆུང་ནིcmཡིས་བཅལ་ཡོད་པ་དང་། རི་མོའི་མཚོན་རྟགས་ནིYཡིས་མཚོན་ཡོད་ལ། དེ་ནི་གནའ་དཔྱད་རིག་པའི་ལུགས་ལྟར་ན་རྒྱ་ཡིག་གི་སྒྲyán huàཞེས་པའི་ཡིག་འབྲུ་དང་པོ་ཡིན། དེ་དག་གི་རིགས་དབྱེ་ནི་གཤམ་གྱི་རེའུ་མིག་ཏུ་བཀོད་པ་ལྟར་རོ། །

གནས་ཁུལ།	ཨང་རྟགས།	མཐོ་ཚད།	རིང་ཚད།	རིགས།
Aཁུལ། (མཐོ་ཚད1.4m/ རིང་ཚད1.5m)	A.Y:1(སྐུ་མཁར)	7.5cm	22cm	དངོས་པོ།
	A.Y:2(གཡག་གི་ལུས་ཕྱེད)	9cm	12cm	སྒོ་ཕྱུགས།
	A.Y:3(གཡག)	9cm	10cm	སྒོ་ཕྱུགས།
	A.Y:4(དགོ་བ)	13cm	12cm	རི་དྭགས།
Bཁུལ། (མཐོ་ཚད0.40m/ རིང་ཚད0.37m)	B.Y:1(མཆོད་རྟེན)	16cm	13cm	ཆོས་ལུགས།
Cཁུལ། (མཐོ་ཚད1.4m/ རིང་ཚད3.9m)	C.Y:1(ཡུ་མོ)	16cm	14cm	རི་དྭགས།
	C.Y:2(ཡུ་མོ)	14cm	17cm	
	C.Y:3 (ཡུ་མོ)	16cm	14.5cm	
	C.Y:4(ཡུ་མོ)	18cm	16cm	
	C.Y:5(ཤ་བ)	35cm	20cm	
	C.Y:6(ཤ་བ)	8cm	5.5cm	
	C.Y:7(ཤ་བ)	13cm	8cm	
	C.Y:8(གཡག)	18cm	17cm	སྒོ་ཕྱུགས།
	C.Y:9(གཡག)	2cm	11cm	
	C.Y:10 (གཡག)	9cm	15cm	
	C.Y:11(གཡག)	14cm	15cm	
Dཁུལ། (མཐོ་ཚད0.58m/ རིང་ཚད0.28m)	D.Y:1(མཆོད་རྟེན)	20cm	12cm	ཆོས་ལུགས།
Eཁུལ། (མཐོ་ཚད0.58m/ རིང་ཚད0.91m)	E.Y:1(གཡག)	16cm	8.4cm	སྒོ་ཕྱུགས།
	E.Y:2(མཆོད་རྟེན)	17cm	11cm	ཆོས་ལུགས།
	E.Y:3(སྐུ་མཁར)	17.5cm	13cm	མཁར།
	E.Y:4 (མི་གསལ)	28cm	20cm	མི་གསལ།
Fཁུལ། (མཐོ་ཚད0.61m/ རིང་ཚད0.87m)	F.Y:1(ཨ)	5.5cm	13cm	ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཡི་གེ།
	F.Y:2(ཨ)	4cm	7cm	
	F.Y:3 (ཨོཾ)	6cm	8cm	
	F.Y:4(ཨ་ཕྱེད་ཀ)	8cm	6cm	
	F.Y:5(ཨོཾ)	4cm	3cm	
Gཁུལ། (མཐོ་ཚད1.25m/ རིང་ཚད1m)	G.Y:1(མཆོད་རྟེན)	33cm	15cm	ཆོས་ལུགས།
Hཁུལ། (མཐོ་ཚད0.52m/ རིང་ཚད0.30m)	H.Y:1(མཆོད་རྟེན)	24cm	18cm	
	H.Y:2(མཆོད་རྟེན)	22cm	12cm	
	H.Y:3(མཆོད་རྟེན)	36cm	20cm	

ཁོང་གི་རེའུ་མིག་ལས་མཚོན་པ་ལྟར། བྲག་བརྐོས་རི་མོ་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་མཐོ་ཚད36cmདང་། རིང་ཚད20cm ཡིན། ཆུང་ཤོས་ཀྱི་མཐོ་ཚད4cmདང་། རིང་ཚད3cmཡིན། བྲག་ངོས་འདི་ཉུ་རི་མོའི་ཁུལ་མི་འདྲ་བ8ཙམ་ཡོད་ལ། དེའི་ནང་དུ་ཤ་བ་དང་ཡུ་མོ། གཡག དགོ་བ། སྐུ་མཁར། མཆོད་རྟེན། ཆོས་ལུགས་དང་འབྲེལ་བའི་ཡི་གེ་སོགས་ཡོད་པར་མ་ཟད། དེ་ལས་ཤ་བ་དང་ཡུ་མོའི་གཟུགས་རིས7དང་། གཡག་གི་གཟུགས་རིས5དང་། མཆོད་རྟེན་མི་འདྲ་བ3དང་། སྐུ་མཁར་གྱི་གཟུགས་རིས་མི་འདྲ་བ2དང་། ད་དུང་ཡི་གེ་ཨ་དང་ཨོཾ་སོགས་ཡོད་པར་མ་ཟད། ངོས་འཛིན་ཁག་པའི་གཟུགས་རིས་ཁ་ཤས་ཀྱང་ཡོད། བྲག་བརྐོས་རི་མོ་མང་ཤོས་ནི་གདོད་མའི་ཡོ་བྱད་སྤྱད་པའི་བརྡར་བརྐོས་རི་མོ་དང་རིག་གནས་དར་བའི་དུས་ཀྱི་ཐིག་བརྐོས་རི་མོ་གཉིས་ཡིན་ལ། ཅེ་བྲག་ཏུ་བྲག་བརྐོས་རི་མོAཁུལ་ནི་བརྡར་བརྐོས་ཀྱི་རིགས་སུ་གཏོགས་པ་དང་། བྲག་བརྐོས་རི་མོBཁུལ། Dཁུལ། Fཁུལ། Hཁུལ་སོགས་ནི་ཐིག་བརྐོས་ཀྱི་རིགས་སུ་གཏོགས། བྲག་ངོསCཁུལ། Gཁུལ། Eཁུལ་གསུམ་དུ་བརྡར་བརྐོས་དང་ཐིག་བརྐོས་ཅི་རིགས་མཆིས། མདོར་ན་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྲོད་དུ་གནའ་བོའི་རི་མོས83.2%ཟིན་ལ། ཕྱིས་སུ་བྲིས་པའི་རི་མོས16.8%ཟིན་ཡོད་དོ། །

གཉིས་པ། བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་པར་རིས་དབྱེ་ཞིབ།

བྲག་བརྐོས་རི་མོ་དེ་དག་བྲག་གི་ངོས་མི་འདྲ་བ8དུ་བྲིས་ཡོད་ལ། དེ་ལས་བྲག་སྟོད་ཀྱི་བྲག་སྐྱིབས་ངོས་སུ་བྲག་ངོསAཁུལ་གྱི་སྐུ་མཁར(A.Y:1)གྱི་དབྱིབས་ཤིག་དང་གཡག(A.Y:3)གི་གཟུགས་རིས་ཆ་ཚང་ཞིག གཡག་གི་ལུས་པོའི་ཕྱེད་ཀ(A.Y:2)དང་། དགོ་བའི(A.Y:4)གཟུགས་རིས་སོགས་ཡོད། སྐུ་མཁར་གྱི་སྟེང་ནི་སྐས་དབྱིབས་དང་འོག་ནི་གྲུ་བཞི་ནར་གཟུགས་ཡིན་པར་མ་ཟད། རྒྱ་འདབ་སོགས་ཀྱང་གསལ་པོར་ཡོད་ལ། ཕལ་ཆེར་ཡུམ་བུ་བླ་མཁར་གྱི་བཞེངས་ལུགས་ལྟ་བུ་ཞིག་བྲིས་འདུག འདི་ནི་ཡུལ་འདིར་རྙེད་པའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་ཁྱད་པར་ཅན་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། རི་མོའི་འབྲི་ལུགས་ནི་དྲང་ཐིག་གི་ཐིག་རིས་གསལ་པོར་ཡོད་པའི་ཐིག་བརྐོས①ཀྱི་རིགས་ཡིན། གཞན་གཡག་གི་གཟུགས་རིས་གསུམ་ཡོད་པ་ཇ་མ་གྲིབ་ཏུ་གཟིངས་ཤིང་རྣ་རྩེ་འཕྱེད་དུ་བཏེགས་ཡོད། དེ་དག་ཟངས་ལྕགས་ཡོ་བྱད་ཀྱིས་བརྐོས་པའི་བརྡར་བརྐོས②ཀྱི་རིགས་ཡིན། དེའི་གཤམ་དུ་འབུར་བརྐོས་ཀྱི་དགོ་བ་ཞིག་ཡོད་པ་དེའི་གཟུགས་གཞི་ཅུང་ཆེ་ཞིང་རྐང་ལག་ཐུང་། སྨྱུ་རྩལ་གྱི་ངོས་ནས་བལྟས་ན་རི་མོA.Y:3དངA.Y:4གཉིས་ལ་ཡིག་སྔོན་དུས་ཀྱི་བརྡར་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན། རྐོ་བྱེད་ཀྱི་ངོས་ནས་བལྟས་ནའང་ཟངས་ལྕགས་དུས་རབས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན། བྲག་ངོསAཁུལ་གྱི་ཉེ་འགྲམ་དུ་བྲག་ངོསBཁུལ་གྱི་མཆོད་རྟེན(B.Y:1)ཡོད་ལ། མཆོད་རྟེན་གྱི་རྩེ་མོ་ཕྲ་ཞིང་རྩ་བ་ཆེ། སྟེང་དུ་ཉི་ཟླ་ཡོད་པ་མི་མཐོང་ཞིང་། མཆོད་རྟེན་རྒྱལ་པོ་བང་རིམ་ལྔ་ཡིས་གྲུབ། བང་རིམ་རེ་རེའི་དབྱིབས་ནི་སྐས་དབྱིབས་ཡིན་པ་དང་། མཆོད་རྟེན་རྒྱལ་པོའི་དབྱིབས་ནི་ཟུར་གསུམ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན། དེ་ཉིད་ཐིག་

① རྒྱ་སྐད་དུ"线刻"ཟེར། དྲང་ཐིག་གི་ཐིག་རིས་མངོན་གསལ་ཡོད་པའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་རིགས་ཡིན་ཞིང་། ལོ་མང་པོ་ཕྱིན་རྗེས་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་མང་ཤོས་ཚག་རིས་ཀྱི་རྣམ་པར་གྱུར་ཡོད།

② རྒྱ་སྐད་དུ"磨刻"ཟེར། རྡོ་ཆས་གསར་རྙིང་དང་ལི་ཆས་དང་ལྕགས་ཆས་ཀྱི་དུས་སུ་མི་རྣམས་ཀྱིས་རྡོ་དང་ལྕགས་འབུག་སོགས་ཀྱིས་བྲག་ངོས་ལ་བརྡུངས་ནས་བརྐོས་པའི་རི་མོ་ལ་ཟེར་ཞིང་། བརྡར་བརྐོས་རི་མོ་ནི་ནང་སོག་གི་ལྷུའུ་ལ་ཐེ་དང་། མཚོ་སྔོན་གྱི་རྐང་ཚ། ཐེའེ་ཏན་སོགས་སུ་མང་པོ་ཡོད་པར་བཤད་དོ།།

བརྐོས་ཀྱི་རིགས་ཡིན་པར་མ་ཟད། རིག་གནས་དར་བའི་དུས་ཀྱི་རྗེས་དཔག་གི་རིག་ལམ་དང་སྒྱུ་རྩལ་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པར་སྣམ་མོ། །

2.བྲག་རྫོང་Aཁུལ་གྱི་རི་མོ།

3.བྲག་རྫོང་Aཁུལ་གྱི་རི་མོ།

4.བྲག་རྫོང་Bཁུལ་གྱི་རི་མོ།

བྲག་སྙིད་ཀྱི་བྲག་རྫོངCཁུལ་དུ་བྲག་བརྐོས་རི་མོ11ཙམ་ཡོད་ལ། དེའི་ནང་དུ་ཤ་བ(C.Y:4-Y:7)དང་ཡུ་མོའི(C.Y:1-Y:3)གཟུགས་རིས7དང་། གཡག(C.Y:7-Y:11)གི་གཟུགས་རིས4ཡོད། དེ་ནི་བྲག་རྫོང་ཆེན་པོ་ཞིག་ཏུ་བརྐོས་ཡོད་ལ། དེ་དག་ནི་ལྕགས་རིགས་ཡོ་བྱད་ཀྱིས་བརྐོས་པའི་བརྡར་བརྐོས་ཡིན་ཏེ། སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ངོས་ནས་བལྟས་ན་སྐེ་རིང་ཞིང་རྐང་ལག་གསལ་པོར་བྲིས་མི་འདུག་པར་མ་ཟད། བལྟས་ཚོད་དུ་སྨྱུག་ཁ་གཅིག་གིས་བྲིས་པ་ལྟ་བུའི་སྣང་བ་སྟེར། དེ་བཞིན་དུ་ཤ་བའི་རྭ་ནི་འཕྱེད་དུ་བཏེགས་ཡོད་ལ། ཡུ་མོའི་རྣ་རྩེ་གྱེན་དུ་འགྲེངས་འདུག ཤ་བ་དང་ཡུ་མོའི་ལུས་ཀྱི་ཐིག་རྩ་ནི་ཉིས་གཤིབ་ཏུ་བརྐོས་ཡོད་པས། ཟངས་ལྕགས་དུས་ཀྱི་རི་མོ་རྐོ་བྱེད་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པར་སྣམ། དེ་མིན་ངོས་འདིར་གཡག་བཞིའི(C.Y:8-Y:11)བརྐོས་རིས་ཡོད་ལ། གཡག་གི་རྭ་ཁ་སྒོར་ཞིང་རྔ་བ་དང་། རྫ་མ་ཐུར་དུ་དཔྱངས་པ་དང་གྱེན་དུ་གཟེངས་པ་སྐེ་རིགས་གཉིས་ཡོད། ལུས་པོའི་དབྱིབས་ནི་གྲུ་བཞིར་སྣང་། དེ་དག་ནི་གནའ་བོའི་བརྡར་བརྐོས་སུ་གཏོགས་པར་མ་ཟད། ཏ་ཙང་སྔ་མོའི་དུས་ཀྱི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྱད་ཆོས་ཡོད། དེ་དང་འདབ་འབྲེལ་གྱི་བྲག་རྫོངDཁུལ་དུ་ཡོད་པའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་ནི་མཆོད་རྟེན(D.Y:1)ཞིག་ཡིན། མཆོད་རྟེན་དེར་བང་རིམ་ལྔ་ཡོད①པ་དང་། སྙིད་པ་ཕྲ་ཞིང་རྩེ་མོ་རབ་ཏུ་ཆེ་བ་བུམ་པའི་དབྱིབས་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན། བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་འབྲི་ལུགས་ནི་གོང་གིB.Y:1རྗེ་བཞིན་ཐིག་བརྐོས་ཀྱི་ལུགས་ཡིན་པར་སྣམ།

① དེང་དུས་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་ཚད་ལྡན་ཞིག་ལ་མཚོན་ན། བཞུགས་ཁྲི་དང་། རྒྱུའི་མཆོད་རྟེན། འབྲས་བུའི་མཆོད་རྟེན་གསུམ་ཚང་དགོས་ཏེ། ས་འཛིན་ནས་བ་གམ་མན་ཆོད་བཞུགས་ཁྲི་དང་། བང་རིམ་དང་པོ་ནས་བྲེ་མན་ཆོད་རྒྱུའི་མཆོད་རྟེན། བྲེ་ཡན་ཆོད་ནས་ཏོག་གི་རྩེ་མོ་བར་འབྲས་བུའི་མཆོད་རྟེན་དུ་གསུངས། མཆོད་རྟེན་གྱི་ཆ་སོ་སོ་ནི་འོག་ནས་རིམ་བཞིན་གྱེན་དུ་བགྲངས་ནས་ས་འཛིན་དང་། ཐེམ་སྐས་དང་པོ། ཐེམ་སྐས་གཉིས་པ། (ཐེམ་སྐས་འདི་པདྨ་བྱེད་པ་ཤས་ཆེ)ཐེམ་སྐས་གསུམ་པ། ཁྲི་གདོང་། གཟུང་སྣེ། པདྨ་བ་གམ་བཅས་རིམ་པ་བརྒྱད་ནི་ཁྲི་ཡིན། དེའི་སྟེང་དུ་དགེ་བཅུ། དེ་ནས་བང་རིམ་དང་པོ། བང་རིམ་གཉིས་པ། བང་རིམ་གསུམ་པ། བང་རིམ་བཞི་པ། བུམ་རྟེན། བུམ་པ། བྲེ་རྟེན། བྲེ་བཅས་རྒྱུའི་མཆོད་རྟེན་དང་། གདུགས་འདེགས་པདྨ་མོ་འཁོར་དང་ཕོ་འཁོར་རེས་མོས་བཞིན་བཅུ་གསུམ། དེ་ནས་ཐུགས་རྗེ་མདོ་གཟུང་གདུགས་དང་། གདུགས་ཁེབས། ཟླ་བ། ཉི་མ་ནོར་བུའི་ཏོག་བཅས་ཡིན།

5.བྲག་རྫོངསCཁུལ་གྱི་རི་མོ།

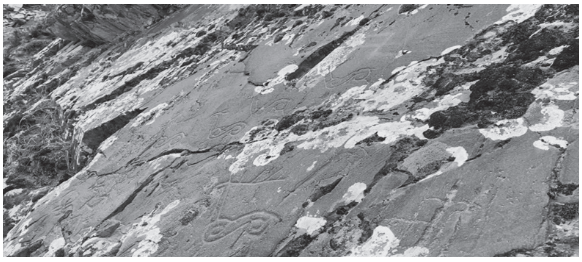

6.བྲག་རྫོངསCཁུལ་གྱི་རི་མོ།

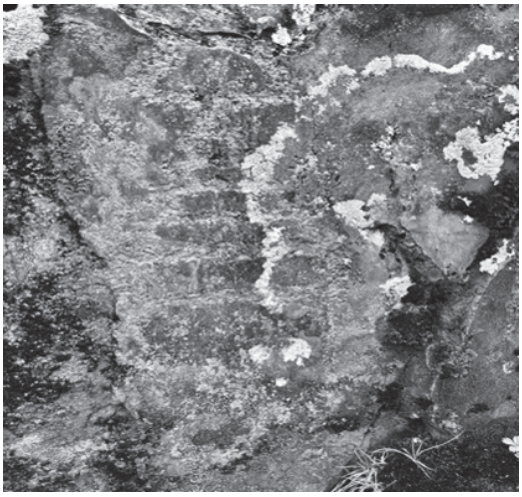

7.བྲག་རྫོངསDཁུལ་གྱི་རི་མོ།

བྲག་གཤམ་དུ་བྲག་རྫོངསEཁུལ་དངFཁུལ་གཉིས་ཡོད་པ་ལས། བྲག་རྫོངསEཁུལ་དུ་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་མི་འདྲ་བ4ཡོད་པ་ནི། E.Y:1(གཡག)དང་། E.Y:2(མཆོད་རྟེན)དང་། E.Y:3 (སྐུ་མཁར)དང་། E.Y:4 (མི་གསལ)སོགས་ཡིན་ལ། མཆོད་རྟེན་ནི་བང་རིམ་ལྔ་ཡོད་པའི་གྲུ་བཞི་ཁ་གང་གཟུགས་ཀྱི་དབྱིབས་སུ་ཡོད། སྐུ་མཁར་གྱི་སྟེང་ནི་ཟུར་གསུམ་དང་འོག་ནི་གྲུ་བཞི་ཁ་གང་གཟུགས་ཤིག་ཡིན། ལོ་རྒྱུའི་དབང་གིས་རི་མོ་དེ་དག་དེ་འདྲའི་གསལ་པོ་མིན་ཡང་ཕལ་ཆེར་ཐིག་བརྐོས་ཀྱི་རིགས་སུ་གཏོགས་ཤིང་། སྟེང་གི་བྲག་བརྐོས་རི་མོB.Y:1དངD.Y:1སོགས་དང་རིགས་གཅིག་ཡིན་པར་སྙམ། དེ་དང་ཧ་ཅང་ཉེ་བའི་བྲག་རྫོངསFཁུལ་དུF.Y:1(ཨ)དང་། F.Y:2(ཨ)དང་། F.Y:3 (ཨོཾ)དང་། F.Y:4(ཨ་ཕྱེད་ཀ)དང་། F.Y:5(ཨོཾ)སོགས་ཡིག་ཐོར་འགའ་ཡོད་ལ། དེ་དག་ཕྱིས་ཀྱི་ཐིག་བརྐོས་རིགས་སུ་གཏོགས་ཤིང་། ལྷག་པར་དུ་ནང་བསྟན་རིག་གནས་དར་བའི་རྗེས་སུ་བྱུང་བ་ཡིན་པས་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་དེ་དག་གི་ཁྲིད་འཕྱི་ཤོས་སུ་གཏོགས་ཤིང་རི་མོའང་ཅུང་གསལ་པོ་ཡིན། དེ་དང་འདབ་འབྲེལ་གྱི་བྲག་རྫོངསGཁུལ་དུ་རི་མོ་G.Y:1(མཆོད་རྟེན)ཡོད། དེ་ནི་འབྲི་ལུགས་གཞན་ཞིག་སྟེ་རྩེ་ཏུ་ཉི་ཟླ་ཡོད་ཅིང་། མཆོད་རྟེན་རྫིལ་པོ་བང་རིམ་ལྔ་ཡིས་གྲུབ་ཡོད། བང་རིམ་རེ་རེའི་དབྱིབས་ནི་གྲུ་བཞི་ནར་གཟུགས་ཡིན། གོང་གི་མཆོད་རྟེན་གྱི་རི་མོ་སོགས་དང་རྐོ་ལུགས་མཚུངས།

གཞན་བྲག་རྩ་ཡི་བྲག་རྫོངསHཁུལ་དུ་མཆོད་རྟེན་མི་འདྲ་བ་གསུམ(H.Y:1-Y:3)ཡོད་པ་དེ་དག་ལ་བང་རིམ་བདུན་ཡོད་ཅིང་། བྲག་རྫོངས་སུ་བྲག་རྩི་མང་བས་རེ་རེ་བཞིན་མཐོང་དཀའ་སོད། དེའི་ནང་གི་མཆོད་རྟེན་ཁག་ཅིག་གི་བང་རིམ་རེ་རེ་ཡི་ཟུར་དང་རྫོངས་གསལ་པོ་ཡོད་པར་གཞིགས་ན་ཕལ་ཆེར་ནང་བསྟན་དར་རྗེས་བྲིས་པར་སྙམ་ལ། འབྲི་ལུགས་ནིD.Y:1དང་ཧ་ཅང་འདྲ་བས་དེ་གཉིས་ཀྱི་འབྲི་རྒྱུན་གཅིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། རི་མོའི་གསལ་ཚད་ལ་བལྟས་ན་སྔ་མ་ལས་ཅུང་འཕྱི་བར་སྙམ་མོ། །

8.བྲག་རྫོངས་F཈ུལ་གྱི་རི་མོ།

9.བྲག་རྫོངས་E཈ུལ་གྱི་རི་མོ།

10.བྲག་རྫོངས་H཈ུལ་གྱི་མཆོད་རྟེན་རི་མོ་གསལ་ཐོས།

གསུམ་པ། བོན་རྒྱའི་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་དུས་རབས་གཏན་འཁེལ།

མཚོ་སྔོན་བོན་རྒྱའི་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་སྒྲ་རྩལ་གྱི་ཁྱད་ཆོས་དང་རི་མོའི་འབྲི་རྒྱུན། རི་མོའི་རིགས་སོགས་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཏེ་དུས་རབས་གཏན་འཁེལ་བྱེད་དགོས་པར་མ་ཟད། དེ་དག་བོད་འབྲེལ་ས་ཁུལ་གྱི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་གཞན་དག་ལ་གཤིབ་སྡུར་བྱ་རྒྱུ་གལ་ཆེ་བས། བྱེ་བྲག་གི་བསྡུར་བྱ་རེའུ་མིག་ཏུ་བཀོད་པ་གཤམ་ལྟར་རོ། །

དུས་རིམ།	བོན་རྒྱའི་བྲག་བཀོས་རི་མོ།		ཡུལ་གཞན་ནས་རྙེད་པའི་བྲག་བཀོས་རི་མོ།	
ཡིག་སྔོན་དུས།		A.Y:2		མངའ་རིས་རྩ་མདའ་ཡི་བྲག་བཀོས།①
		A.Y:3		མངའ་རིས་རུ་ཐོག་གི་བྲག་བཀོས།②
		A.Y:4		མངའ་རིས་རུ་ཐོག་གི་བྲག་བཀོས།③
		C.Y:3		མངའ་རིས་རུ་ཐོག་གི་བྲག་བཀོས།④
		C.Y:5		མངའ་རིས་རུ་ཐོག་གི་བྲག་བཀོས།⑤
		C.Y:7		མངའ་རིས་རུ་ཐོག་གི་བྲག་བཀོས།⑥
		C.Y:8		
		E.Y:1		

① གཡག་གི་གཟུགས་རིས་འདི་ནི་མངའ་རིས་རྩ་མདའ་ནས་རྙེད་པའི་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་གྲས་ཡིན། རི་མོ་འདི་ནི་ཁོག་སྟོད་སྨད་གཉིས་ཀྱི་མཚམས་སུ་ཐིག་བཏབ་ནས་བཀོས་ཡོད་ཅིང་། བཟར་བཀོས་རི་མོའི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན། 余小洪、席琳：《西藏阿里札达县曲龙遗址曲米色布岩画研究》[J]，《西藏民族大学学报》2020年第1期，第100页。

② གཡག་གི་གཟུགས་རིས་Sཅན་འདི་ནི་མངའ་རིས་རུ་ཐོག་རྫོང་རུ་མོ་གདོང་གི་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་ཁྲོད་ནས་རྙེད་པ་རེད། 夏格旺堆：《西藏的岩画考古》[M]，北京：人民邮电出版社，2020年，第244页。

③ ཤ་བའི་གཟུགས་རིས་Sཅན་འདི་ནི་མངའ་རིས་རུ་ཐོག་རྫོང་རུ་མོ་གདོང་གི་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་ཁྲོད་ནས་རྙེད་པ་རེད། གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས251པ།

④ ཤ་བའི་གཟུགས་རིས་Sཅན་འདི་ནི་མངའ་རིས་རུ་ཐོག་རྫོང་ཐ་རོང་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་ཁྲོད་ནས་རྙེད་པ་རེད། གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས209པ།

⑤ གཡག་གི་གཟུགས་རིས་འདི་ནི་མངའ་རུ་ཐོག་གི་ཐ་རོང་ནས་རྙེད་པའི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་ཞིག་རེད། གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས204-205པ།

⑥ གཡག་གི་རི་མོ་འདི་ནི་མངའ་རིས་རུ་ཐོག་གི་ཐ་ཁམ་པའི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་ཞིག་རེད། གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས224པ།

བཙན་པོའི་དུས།	Y:1 Y:1 D.Y:1 E.Y:2 E.Y:3 G.Y:1	ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་ཁྲོད་དུ་ཡོད་པའི་བཙན་པོའི་དུས་ཀྱི་མཁར།① མངའ་རིས་ཏྲ་ཐོག་གི་བྲག་བརྐོས།② མངའ་རིས་ཏྲ་ཐོག་གི་བྲག་བརྐོས།③ མངའ་རིས་ཏྲ་ཐོག་གི་བྲག་བརྐོས།④ མངའ་རིས་ཏྲ་ཐོག་གི་བྲག་བརྐོས།⑤
ཕྱིས་སུ་ཁ་གསབ་བྱས་པའི་སྐོར།	F.Y:1 F.Y:3	⑥ ⑦ ⑧ | ⑨ 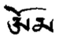 ⑩ ⑪ | ⑫ ⑬ 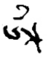 ⑭

① རི་མོ་འདི་ནི་ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་P.T.1293Cཁྲོད་དུ་ཡོད། མཁར་འདི་ནི་རྒྱལ་ཆེན་རིགས་བཞིའི་དཔེ་རིས་ཁྲོད་ཀྱི་མཁར་གྱི་འབྲི་ལུགས་ཡིན་ལ། བཙན་པོའི་དུས་ཀྱི་མཁར་གྱི་འབྲི་ལུགས་མཚོན་ཐུབ། 西北民族大学、法国国家图书馆、上海古籍出版社：《法国国家图书馆藏敦煌藏文文献》（第十二卷）[G]，上海：上海古籍出版社，2011年，第34页。

② རི་མོ་འདི་ནི་མངའ་རིས་ཏྲ་ཐོག་གི་སྐྱུག་སྨུག་མཚོ་ཡི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྲོད་ནས་རྙེད་པ་ཡིན་ཞིང་། བོད་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་གྱི་འབྲི་ལུགས་ཡིན། 夏格旺堆：《西藏的岩画考古》[M]，北京：人民邮电出版社，2020年，第244页。

③ མངའ་རིས་ཏྲ་ཐོག་ནས་ཐོན་པའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་འདིའི་མཐོ་ཚད་ལ32cmདང་རིང་ཚད་ལ52cmཡོད། རི་མོ་འདི་དག་ནི་བརྡར་བརྐོས་ཡིན་པར་མ་ཟད། རྒྱ་ཡིག"目"དང་འདྲ་ཞེར་སོང་། དོན་དུ་རི་མོ་འདི་ནི་བཙན་པོའི་དུས་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་གྱི་འབྲི་ལུགས་ཤིག་ཡིན་ཏེ། བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་ཁྲོད་དུ་མཆོད་རྟེན་ཡིན་པ་གསལ་པོར་རིས་ཐུབ། 陕西省考古研究院、西北大学文化遗产学院、西藏自治区文化保护研究院、西藏自治区阿里地区文化局：《阿里地区古代文化调查》[J]，《西藏民族大学学报》2022年第3期，第15-27页。

④ རི་མོ་འདི་ནི་མངའ་རིས་ཏྲ་ཐོག་གི་སྐྱུག་སྨུག་མཚོ་ཡི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྲོད་ནས་རྙེད་པ་ཡིན་ཞིང་། བོད་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་གྱི་འབྲི་ལུགས་ཡིན། 夏格旺堆：《西藏的岩画考古》[M]，北京：人民邮电出版社，2020年，第190-193页。

⑤ རི་མོ་འདི་ནི་མངའ་རིས་ཏྲ་ཐོག་གི་སྐྱུག་སྨུག་མཚོ་ཡི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྲོད་ནས་རྙེད་པ་ཡིན་ཞིང་། བོད་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་གྱི་འབྲི་ལུགས་ཡིན། གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས190-193པ།

⑥ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.1147Rཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

⑦ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.0007BVཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

⑧ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.0299ཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

⑨ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.1159Rཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

⑩ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.0071-1ཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

⑪ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.0045-1ཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

⑫ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.1159Rཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

⑬ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.0259ཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

⑭ ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.0529Vཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project) [G]

གོང་གི་རེའུ་མིག་ལས་མངོན་པ་ལྟར་ན། A.Y:2(གཡག་གི་ལུས་ཕྱེད)དང་། A.Y:3(གཡག)དང་། C.Y:8-C.Y:11(གཡག)བཅས་ཁྲོད་ཀྱི་གཡག་གི་རྣ་ཁ་རྣོ་ཞིང་སྒོར་བར་མ་ཟད། མིག་དང་སྣ་སོགས་ཞིབ་ཏུ་བྲིས་མེད་པ། གཡག་གི་ཇ་མ་གཟེངས་སུ་བཏེགས་ཡོད་པ་དང་ཇ་སྙེ་ཕྱིར་དུ་དཔྱངས་ཡོད་པ་གཉིས་བྲིས་ཡོད། རི་མོ་འབྲི་དུས་སྨྱུག་ཁ་སྒོར་སྟངས་གསལ་པོ་མིན་ལ། ལུས་ཀྱི་ལྷུ་ཚིགས་རེ་རེ་ཡི་ཐིག་རིས་གསལ་པོར་སྒོར་ཐུབ་མེད་པ་སོགས་ནི་གདོད་མའི་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཁྱད་ཆོས་ཡིན་པར་མ་ཟད། ཧྲའན་ཞི་ཞིང་ཆེན་གནའ་དཔྱད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་དང་། ནུབ་བྱང་ཤུལ་བཞག་རིག་དངོས་སློབ་གླིང་། བོད་ལྗོངས་རིག་དངོས་དོ་དམ་ཅུའུ། བོད་ལྗོངས་མངའ་རིས་གནའ་དཔྱད་ཅུའུ་བཅས་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་བརྟག་དཔྱད་བྱས་པའི་མངའ་རིས་དགེ་རྒྱས་དང་རྩ་མདའ་ནས་རྙེད་ཅིང་ལོ་ངོ4000-3000གི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་ཚུལ་ར་སྤྲོད་བྱས་ཡོད་པའི་སྲོག་ཆགས་ཀྱི་གཟུགས་རིས་དེ་དག་དང་གཅིག་མཚུངས་རེད།① བྲག་བཀོས་རི་མོC.Y:1-Y:4(ཡུ་མོ)དང་། C.Y:5-C.Y:6(ཤ་བ)ལྟ་བུ་ལ་མཚོན་ན་འང་རི་མོའི་འབྲི་རིམ་ཅུང་གསལ་པོ་ཡིན་པར་མ་ཟད། བྲག་བཀོས་ཀྱི་ལག་རྩལ་ཡང་བཟང་ཙམ་དུ་སོན་ཡོད་པ་གསལ་ཏེ། རི་མོC.Y:1-Y:4(ཡུ་མོ)དང་། C.Y:5-C.Y:6(ཤ་བ)ཡི་དཔུང་པ་དང་འཕོང་དུ་སྒོར་འཁྱིལ་ཉིས་གཞིབ་ཀྱི་རི་མོ་སྟེ། དབྱིན་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད“S”ལྟ་བུ་ཞིག་བྲིས་ཡོད་པའི་ལུགས་འདི་ནི་ཊུ་ཐོག་ནས་གསར་རྙེད་བྱུང་བའི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་དང་ཆ་འདྲ་བར་མ་ཟད། མིག་སྔར་དེ་ཉིད་མ་གཏོགས་འབྲི་ལུགས་འདི་འདྲ་རྙེད་མེད་པ་འདྲ། ཞིབ་འཇུག་པ་ཀྲང་ཅན་ལིན་གྱིས་བྲག་བཀོས་འདིའི་རིགས་ནི་བོད་ཀྱི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་བར་དར་གྱི་འབྲི་ལུགས་ཡིན་པར་བསྒྲུབས་འདུག②པས། ཕལ་ཆེར་གོང་གི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་འདི་དག་དང་འབྲི་རྒྱུན་གཅིག་པ་དང་། ལོ་ངོ3000ནས2000ཡས་མས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་པའི་ལྕགས་རིགས་ཡོ་བྱད་ཀྱིས་བཀོས་པའི་བརྡར་བཀོས་རི་མོ་ཞིག་ཡིན་པར་སྙམ་མོ། །

རི་མོA.Y:1(སྐྱུ་མཁར)དང་། B.Y:1(མཆོད་རྟེན)དང་། D.Y:1(མཆོད་རྟེན)དང་། E.Y:2(མཆོད་རྟེན)དང་། E.Y:3(སྐྱུ་མཁར)དང་། G.Y:1(མཆོད་རྟེན)དང་། H.Y:1(མཆོད་རྟེན)དང་། H.Y:2(མཆོད་རྟེན)དང་། H.Y:3(མཆོད་རྟེན)སོགས་ནི་བཙན་པོའི་དུས་སྐབས་སུ་བཀོས་པར་འདོད་ཅིང་། དེ་དག་ནི་ཐིག་འཕེན་ནས་བཀོས་པའི་རིགས་ཡིན། མཆོད་རྟེན་དང་སྐྱུ་མཁར་བཞེངས་ལུགས་བྱུང་བ་ནི་མིའི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་ཚད་ངེས་ཅན་ཞིག་དར་ཡོད་པའི་མཚོན་རྟགས་ཡིན་ལ། མིག་སྔར་མངའ་རིས་ཊུ་ཐོག་ནས་རྙེད་པའི་བོན་ལུགས་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་དག་ནི་ཧྲའན་ཞི་ཞིང་ཆེན་གནའ་དཔྱད་ཞིབ་འཇུག་ཁང་དང་། ནུབ་བྱང་ཤུལ་བཞག་རིག་དངོས་སློབ་གླིང་། བོད་ལྗོངས་རིག་དངོས་དོ་དམ་ཅུའུ། བོད་ལྗོངས་མངའ་རིས་གནའ་དཔྱད་ཅུའུ་བཅས་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་བརྟག་དཔྱད་བྱས་ཏེ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་བོད་དུ་དར་བའི་རྗེས་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱས་འདུག③ ཁྱད་པར་དུ་ཡིག་ཚང་ལྟར་ན་མཆོད་

① 陕西省考古研究院、西北大学文化遗产学院、西藏自治区文化保护研究院、西藏自治区阿里地区文化局：《阿里地区古代文化调查》[J]，《西藏民族大学学报》2022年第3期，第15-27页。

② 张建林：《日土岩画初步研究》[J]，《文物》1987年第2期，第51-54页。

③ 陕西省考古研究院、西北大学文化遗产学院、西藏自治区文化保护研究院、西藏自治区阿里地区文化局：《阿里地区古代文化调查》[J]，《西藏民族大学学报》2022年第3期，第15-27页。

རྟེན་ནི་ཕུར་སྒམ་ཡིན་ཏེ། ལེགས་སྦྱར་སྐད་“तूपः”ཡང་ན་“चैत्यम्”① ཞེས་པ་ནས་འགྱུར་བ་ཡིན་པ་གསལ་སོང་། ཞིབ་འཇུག་པ་མང་ཤོས་ཀྱིས་བྲག་བརྐོས་མཆོད་རྟེན་ངོས་འཛིན་བྱེད་སྐབས་བོན་ལུགས་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་སྔ་བར་འདོད་པར་མ་ཟད། མཆོད་རྟེན་སྟེང་དུ་ཉི་ཟླ་ཡོད་པར་གཞིགས་ནས་གདོད་མའི་དུས་ཀྱི་བོན་གྱི་མཆོད་རྟེན་ཡིན་པར་བསྒྲུབས་ཡོད། ཐུན་གྱིས་མིག་སྔར་བོད་འབྲེལ་ས་ཁུལ་ནས་ཐོན་པའི་མཆོད་རྟེན་གྱི་གཟུགས་རིས་འདི་དག་ནི་བན་བོན་འདྲེས་མའི་མཆོད་རྟེན་གྱི་བཞེངས་ལུགས་ཡིན་པར་སྙམ་ཞིང་། ཆེས་སྔ་ནའང་བཙན་པོའི་དུས་ལས་བརྒལ་མི་ཐུབ་པར་འདོད་དོ། །

གཞན་སྐུ་མཁར་གྱི་འབྲི་ལུགས་འདི་ནི་ཏུན་ཧོང་ཡིག་ཆིངP.T.1293Cཁྲོད་དུ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཆེན་རིགས་བཞིའི་སྐུ་མཁར་གྱི་འབྲི་ལུགས་དང་ཧ་ཅང་མཚུངས། ལྷག་པར་དུ་ཁང་ཐོད་དང་བྱ་འདབ། ཁང་བརྩེགས་ཀྱི་བར་མཚམས་གཙོད་ཐབས་སོགས་ཀྱི་འབྲི་ལུགས་ཤིན་ཏུ་ཉེ་བས་དེས་བཙན་པོའི་དུས་ཀྱི་སྐུ་མཁར་གྱི་འབྲི་ལུགས་མཚོན་ཐུབ་པ་དང་། ཁྱད་པར་དུ་སྐུ་མཁར་དང་མཆོད་རྟེན་སོགས་ཀྱིས་བཙན་པོའི་དབང་ཐང②མཚོན་པ་དང་། སྐུ་མཁར་གྱིས་བཙན་པོའི་ཡོངས་སྤྱོད་མཚོན་པ། མཆོད་རྟེན་གྱིས་བཙན་པོའི་བང་སོ་མཚོན་པར་མ་ཟད་རྩེ་མོར་ཉི་ཟླས་བརྒྱན་པས

① 《དུང་དཀར་ཚིག་མཛོད》ལས། “མཆོད་རྟེན་ནི་སཾ་སྐྲི་ཏའི་སྐད་དུ་སྟཱུ་ཞེས་འབོད་ཅིང་དོན་དུ་མཆོད་པའི་ཞིང་དམ་རྟེན་གྱི་དོན་ཡིན། སཾ་སྐྲི་ཏའི་སྐད་དུ་སྟཱུ་ཞེས་པ་དེ་ཡང་དོན་ངོ་མར་རྟེན་མཆོག་ལྟ་བུ་དང་བང་སོ་ལྟ་བུ་གཉིས་ཀ་ལ་འཇུག་ཅིང་། རྟེན་མཆོག་ཅེས་པ་དྲན་རྟེན་གྱི་བཟོ་སྐྲུན་ལྟ་བུ་ལ་འབོད་ཅིང་བང་སོ་ནི་རོ་འཇུག་སའི་ཕུར་སྒམ་གྱི་དོན་ཡིན། བདག་ཅག་གི་སྟོན་པ་མ་བྱོན་གོང་ནས་རྒྱ་གར་དུ་ཡོད་པ་ཞིག་སྟེ། རྒྱལ་པོ་སོ་སོའི་བང་སོ་ལའང་སྟཱུ་ཞེས་འབོད་པ་ཡིན། རང་རེ་བོད་ཀྱི་ཡུལ་དུ་ཆ་བཞག་ནའང་གནའ་རབས་བོན་གྱི་ཆོས་དར་བ་ནས་འགོ་ཚུགས་ཏེ། ཡུལ་ལྷ། གཞི་བདག བཙན་དང་། རྒྱལ་པོ་མཆོད་ཡུལ་རྟེན་ནམ། རྟེན་མཁར་དེ་བོད་ཡུལ་གྱི་མཆོད་རྟེན་ལས་སྔ་བར་འདོད་དོ། །དེ་ཡང་ད་སྐབས་མཆོད་རྟེན་དང་གདུང་རྟེན་གྱི་དབྱེ་བ་དེ་ཙམ་འབྱེད་མི་ཤེས་པའང་མང་བས་སྤྱིར་མཆོད་རྟེན་ལ་སྐུ་རུས་སམ་ཕུར་ཐལ་མེད་པ་དང་ཡོད་པ་གཉིས་ལས་སྐུ་རུས་ཕུར་ཐལ་ཡོད་པ་ལ་གདུང་རྟེན་ཞེས་འབོད་ན་གོ་བདེ་བ་དང་། མཆོད་རྟེན་ཡིན་ན་གདུང་རྟེན་ཡིན་མ་དགོས་ཀྱང་གདུང་རྟེན་ནི་མཆོད་རྟེན་གྱི་བྱེ་བྲག་གོ། ”ཞེས་གསུངས་པར་གཞིགས་ན། མཆོད་རྟེན་ནི་ཐོག་མ་ཉིད་ནས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཚོ་ག་ཁོ་ན་ཞིག་མིན་པ་ཤེས་ནུས་སོ། །

② ཐུའུ་ཆི་ཡིས་ཆོས་དང་དབུ་རྫོག ཆབ་སྲིད། མངའ་ཐང་སོགས་ཀྱིས་བཙན་པོའི་དབང་ཐང་མཚོན་ཡོད་པར་འདོད་ལ། (Giuseppe Tucci, The Secret Characters of the Kings of Ancient Tibet, East and West 6, 1955:191-205) ཧར་གྱིས་ཐེའུ་རང་དང་གོང་། གནམ་སོགས་ཀྱིས་བཙན་པོའི་དབང་ཐང་མཚོན་པར་བྲིས་ཡོད། (Erik Haarh, The Yar-Luri Dynasty : A Study with Particular regard to the Contribution by Myths and Legends to the History of Ancient Tibet and the Origin and Nature of Its Kings, Kobenhavn: Gad, 1969:14) མེ་ཁྲུ་ཐང་ནཡིས་གཙུག་ལག་དང་སྐུ་བླ་ནི་བཙན་པོའི་དབང་ཐང་གི་མཚོན་བྱེད་ཡིན་པར་བསྒྲུབས་ཡོད། (Arian Macdonald,Une lecture des Pelliot Tibétain 1286, 1287, 1038, et 1290 : essai sur la formation et l’emploi des mythes poliogues dans la religion royale de Sroin bcan Seam po, In Endes Lalou, Paris: Adrien Marsomneuxe.311:190-391) རིམ་གྱིས་ནང་པའི་ཆོས་ལུགས་དང་བཙན་པོའི་དབང་ཐང་གཉིས་འབྲེལ་བའི་སྐོར་ལ་བ་ཁྲར་གྱིས་སྐུ་དང་། ཀླུ། ལྷ། ལྷ་སྲས་སོགས་ནི་བཙན་པོའི་དབང་ཐང་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པར་བྲིས་ཡོད། (Michael Walter, Buddhism and Empire: The Political and Religious Culture of Early Tibet, Leiden and Boston: Brill, 2009) དོ་ནེ་ཡིས་ཁྲི་སྲོང་ལ་ཆོས་རྒྱལ་དང་འཕགས་མཆོག་སོགས་ཀྱི་མཚན་འདོགས་སྲོལ་ཡོད་པ་ནི་བཙན་པོའི་དབང་ཐང་ཡིན་པའི་སྐོར་བྲིས་ཡོད། (Lewis Doney,Transforming Tibetan Kingship:T the Port rayal of Khri Srong lde brtsan in the Early Buddhist Histories, Ph. D.Dissertation,2011.) དེ་བཞིན་དུ་མེར་ཟེ་ཡིས་སྤྱན་རས་གཟིགས་ནི་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོའི་བཙན་པོའི་དབང་ཐང་མཚོན་བྱེད་ཡིན་པར་བྲིས་ཡོད། (Georgios Halkias. The Mirror and the Palimpsest : The Myth of Buddhist Kingship in Imperial Tibet, In Reinhold F. Gle; and Nikolas Jaspert., eds., Locating Religions: Contact, Diversity and Translocality, Brill, 2012:123- 150. Georgios Halkias, The Enlightened Sovereign : Buddhism and Kingship in India and Tibet, In Steven Emmanuel., eds, 1Companion to Buddhist Philosophy, John Wiley & Sons, 2013:491-511) ཀྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དགེ་རྒན་གཡང་མོ་མཚོ་ཡི་དཔྱད་རྩོམ(《吐蕃王权研究海外学术史钩沉》[J]，《中国藏学》2002年第1期。)དུ་གོང་གི་དབྱིན་རྩོམ་འདི་དག་རེ་རེ་བཞིན་དྲངས་ཏེ་སྤྱི་སྡོམ་བྱས་ཡོད་དོ། །

དབང་ཐང་དང་སྙིང་སྟོབས་མཚོན་པར་སྣམ། དེ་མིན་མཆོད་རྟེན་གྱི་འབྲི་ལུགས་ལ་རྟེས་དཔག་གི་རིག་པའི་ཤུགས་རྐྱེན་ཙུང་ཆེ་བས་བོན་རྒྱུའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྲོད་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་གྱི་གཟུགས་རིས་ལ་བཙན་པོའི་དུས་ཀྱི་ཐིག་རིས་གཙོར་བྱས་པའི་ཐིག་བརྐོས་རི་མོའི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པར་སྣམ།

ཕྱིས་སུ་བརྐོས་པར་འདོད་པའི་རི་མོ་ནིF.Y:1(ཨ) དང་། F.Y:2(ཨ)དང་། F.Y:3(ཨི)དང་། F.Y:4(ཨ་ཕྱེད་ཀ)དང་། F.Y:5(ཨི)སོགས་ཡིན་ལ། ཨི་དང་ཨོ་གྱིས་བཀྲ་ཤིས་པའི་དོན་སྟོན། བཙན་པོའི་དུས་སུ་ཨོྃ་དང་ཨོྂ། ཨོམ། ཨོཾ། ཨམ། ཨོྂ། ཨོཾ། ཨི་སོགས་འབྲི་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་མང་མོད། ཨ་དང་ཨི་ཡིག་རྒྱུང་པར་བྲིས་པ་ཧ་ཅང་ཉུང་ཚུལ་གཤམ་གྱི་རེའུ་མིག་ལས་མཐོང་ཐུབ་སྟེ།

བཙན་པོའི་དུས་ཀྱི་ཨོཾ་ཡིག་གི་འབྲི་སྲོལ།①			
	ཡི་གེ།	ཧྥ་རན་སིར་ཉར་བའི་ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་།	དབྱིན་ཇི་རུ་ཉར་བའི་ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་།
1	ཨོྂམ།	P.T.0007BV. P.T.0057. P.T.0034. P.T.0038V. P.T.2-0027:1. P.T.0028AV1-.P.T.0028AV3-. P.T.2-0034:1. P.T.0040.P.T.0045.P.T.0046A. P.T.0046C.P.T.50-0049:10.P.T.4-1-0052.P.T.2-0060.P.T.0062.P.T.0062V.P.T.0072.P.T.0083.P.T.0084.P.T.0105.P.T.0180.P.T.0278.P.T.0279.P.T.0283.P.T.0284.P.T.0301P.T.0309.P.T.0310.P.T.0332.P.T.0350.P.T.0372.P.T.0387.P.T.0388.P.T.0391.P.T.0394.P.T.0395.P.T.0424.P.T.0429.P.T.0437.P.T.0440.P.T.0441.P.T.0442.P.T.0450.P.T.0451.P.T.0463. P.T.0497. P.T.1-1453.P.T.1694. P.T.3532. P.T.4065.	IOL.Tib.J.13-1.IOL.Tib.J.4.IOL.Tib.J.7.IOL.Tib.J.3-11.IOL.Tib.J.11-13.IOL.Tib.J.VOL.6-16.IOL.Tib.J.VOL.16-16.IOL.Tib. J.VOL.8-23.IOL.Tib.J.VOL.4-25.IOL.Tib.J.VOL.4-28. IOL.Tib.J.VOL.6-28.IOL.Tib.J.VOL.9-28. IOL.Tib.J. VOL. 10-29.IOL.Tib.J.VOL.12-29.IOL.Tib.J.VOL.13-30.IOL.Tib.J.VOL.14-32.IOL. Tib.J.VOL.4-33.IOL.Tib. J.VOL.5-33. IOL.Tib.J.VOL.6-33.IOL.Tib.J.VOL.1-38.IOL.Tib.J.VOL. 2-40.IOL.Tib.J.VOL.6-40.IOL.Tib.J.VOL.30-55.IOL.Tib. J.VOL.5-64.IOL.Tib.J.VOL.67.IOL.Tib.J.VOL.5-68IOL.Tib.J.VOL.30-68. IOL.Tib.J.VOL.1-71.IOL.Tib.J.VOL. 36-72.IOL.Tib.J. VOL.2-77. IOL.Tib.J. 2-369
2	ཨོྂ།	P.T.0007V.P.T.0036V2-1-.P.T.0049V5-4-.P.T.0050:7-1.P.T.2-1-0053.P.T.2-0053. P.T.0057.P.T.1-0060. P.T.0069.P.T.0070.P.T.0083P.T.0085.P.T.0197. P.T.0239.P.T.0243.P.T.0259.P.T.0261.P.T.0268. P.T.0285.P.T.0292.P.T.0296.P.T.0306.P.T.0320.P.T.0321. P.T.0327.P.T.0328.P.T.0333. P.T.0336.P.T.0338. P.T.0342.P.T.0349.P.T.0390.P.T.0396.P.T.0397.P.T.0398. P.T.0411.P.T.0450. P.T.0451.P.T.0634. P.T.1690V.	IOL.Tib.J.VOL.5-8.IOL.Tib.J.VOL.9.IOL.Tib.J.VOL.12. IOL.Tib.J.VOL.14-26. IOL.Tib.J.VOL.15.IOL.Tib.J.VOL.1-35.IOL.Tib.J.VOL. 8-33.IOL.Tib.J.VOL.1-35.IOL.Tib.J.VOL.16-53.IOL.Tib.J.VOL.25-56.IOL.Tib.J.VOL.31-56. IOL.Tib.J.VOL.52-56.IOL.Tib.J.VOL.29-68. IOL.Tib.J.VOL.1-71.IOL.Tib.J.2-442

① བྲག་བརྐོས་ཨོ་གྱི་ཡི་གེའི་འཕེལ་རིམ་ནི་ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གཞིར་བཟུང་བ་ཡིན་ལ། ཤོག་ངོས་རེ་རེའི་ངོས་སུ་ཨོྂམ་དང་། ཨོྂ། ཨོམ། ཨོཾ། ཨམ་སོགས་ཁོ་ན་ཡོད་པ། ཡང་མཚམས་རེར་ཨམ་ཨོྂམ་གཉིས་ཤོག་དྲིལ་གཅིག་གི་སྟེང་དུ་ཡོད་པ། ཡང་མཚམས་རེར་ཨོྂ་དང་ཨོམ་གཉིས་ཤོག་དྲིལ་གཅིག་གི་སྟེང་དུ་ཡོད་པ་སོགས་མང་ངོ་། །འདིའི་ཁུངས་ནི་ཧྥ་རན་སིའི་རྒྱལ་གཉེར་དཔེ་མཛོད་ཁང་དང་། དབྱིན་ཇིའི་རྒྱལ་གཉེར་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ནུབ་བྱང་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་རྒྱལ་ཁྱིའི་མི་རིགས་ཡིག་ཚགས་ཞིབ་འཇུག་ཁང་། ཧྲང་ཧའེ་དཔེ་རྙིང་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་སོགས་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་བསྒྲིགས་པའི《ཧྥ་རན་སིའི་རྒྱལ་གཉེར་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ཉར་བའི་ཏུན་ཧོང་བོད་ཡིག་ཡིག་ཚགས》པོད1-35བར་གྱི་ཡིག་རྙིང་ཤོག་དྲིལP.T.0001-4450བར་ཡིན་ལ། དེའི་ནང་ཤོག་དྲིལ་མི་འདྲ་བ4450བཞུགས་ཡོད། དེ་མིན《དབྱིན་ཇིའི་རྒྱལ་གཉེར་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ཉར་བའི་ཏུན་ཧོང་དང་ནུབ་ལྗོངས་ཀྱི་བོད་ཡིག་ཡིག་ཚགས།》ཀྱི་གླེགས་བམ1-17བར་གྱི་ཤོག་དྲིལIOJ.Tib.J.1-IOJ.Tib.J.91བར་ཡིན་ལ། དེའི་ནང་དུ་ཤོག་དྲིལ་མི་འདྲ་བ1212ཡོད། འདིར་དེ་གཉིས་གཞིར་བཟུང་སྟེ་རེའུ་མིག་ཏུ་བཀོད་པ་ཡིན། 1. 西北民族大学、法国国家图书馆、上海古籍出版社：《法国国家图书馆藏敦煌藏文文献》（1-35）[G]，上海：上海古籍出版社，2006-2020年。2. 西北民族大学、法国国家图书馆、上海古籍出版社：《英国国家图书馆藏敦煌西域藏文文献》(1-14)[G]，上海：上海古籍出版社，2006年。)

3	ཨོམ།	P.T.0038V. P.T.0040. P.T.0045.P.T.3-0051.P.T.10-0053. P.T.0057.P.T.1-0071. P.T.0073.P.T.0073. P.T.0082.P.T.0197.P.T.0241.P.T.0254. P.T.0285. P.T.0295.P.T.0300.P.T.0303.P.T.0304P.T.0307. P.T.0307.P.T.0319. P.T.0336. P.T.0370.P.T.0375. P.T.0390. P.T.0393.P.T.0404P.T.0405.P.T.0410. P.T.0419.P.T.0420. P.T.0284.P.T.0429.P.T.0438. P.T.0411. P.T.0634.P.T.3525. P.T.-3526 P.T.3531. P.T.-3533P.T.4064. P.T.-4073 P.T.4113. P.T.-4123 P.T.4125. P.T.-4127 P.T.4128. P.T.-4129 P.T.4134. P.T.-4139 P.T.4149. P.T.4215.	IOL.Tib.J.13-1.IOL.Tib.J.VOL.8.IOL.Tib.J.VOL.9-15. IOL.Tib.J.VOL.5-16.IOL.Tib.J.VOL.38.IOL.Tib.J.VOL. 50-56. IOL.Tib.J.VOL.52-56. IOL.Tib.J.VOL.6-68. IOL. Tib.J.VOL.29-68.IOL.Tib.J.VOL.30-68.IOL.Tib. J.VOL.61-68. IOL.Tib.J. VOL.17-70.IOL.Tib.J.VOL.1-78.IOL. Tib.J.VOL.1-80. IOL.Tib.J.VOL.1-89.IOL.Tib. J.VOL.1-90.IOL.Tib.J.VOL. 1-91.IOL.Tib.J.310
4	ཨོཾ།	P.T.2-1-0053.P.T.0250.P.T.0253.P.T.0273.P.T.0289. P.T.0291. P.T.2-1278. P.T.0492.P.T.2-1279.P.T.-1281 2.P.T.2-1282. P.T.4178.P.T.4198.P.T.4200.P.T.4202.	IOL.Tib.J.VOL.1-9.IOL.Tib.J.VOL.15.IOL.Tib.J.VOL.20-15. IOL.Tib.J.VOL.3-28IOL.Tib.J.VOL. 7-28.IOL.Tib.J.VOL.13-28. IOL.Tib.J. VOL.6-68.IOL.Tib.J.VOL.31-68
5	ཨམ།	P.T.0240. P.T.0311. P.T.0333. P.T.0840. P.T.3696	IOL.Tib.J.VOL.16
6	ཨཾ	P.T.0299	IOL.Tib.J.VOL.9-56
7	ཨོཾ	P.T.1-0045	
8	ཨུཾ	P.T.0529	

བཙན་པོའི་དུས་སུ་ཨ་ཡིག་དང་ཨོཾ་ཡིག་རྒྱང་པ་ཤོག་ངོས་དང་བྲག་ངོས་སུ་བྲིས་པ་ཁ་ཅང་ཤུང་ཞིང་། བསྟན་པ་ཕྱི་དར་གྱི་དུས་སུ་གཞི་ནས་གསང་སྔགས་ཀྱི་སྒྲུབ་ཐབས་དང་འབྲེལ་བའི་ཨ་ཡིག་ལ་དོ་སྣང་བྱེད་མཁན་མང་དུ་བྱུང་། དཔེར་ན། སྣར་ཐང་མཁན་ཆེན་མཆིམས་ནམ་མཁའ་གྲགས་ཀྱི་གསན་ཡིག་ཁྲོད་དུ《ཨ་གཅིག་མའི་མན་ངག》①ཟེར་བ་ཞིག་ཡོད་པ་ལྟ་བུའོ། །བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་ཡི་གེ་འདི་དག་ཐིག་བརྐོས་ཡིན་པར་མ་ཟད། རི་མོ་གསལ་ཞིང་ཚགས་དམ་པ། སྒྱུག་ཁ་ཕྲ་ཞིང་ཞིབ་ཆ་ཆེ་བ། ཡིག་གཟུགས་ལེགས་ཤིང་གྲལ་དག་པ། བྲིས་སྙིང་གི་ཁྱད་ཆོས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན། བྲག་བརྐོས་འདི་དག་གནས་སྐབས་སུ་དཔྱད་བྱ་མིན་པས་ཞིབ་ཏུ་མི་བརྗོད་དོ། །

བཞི་པ། བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོའི་ཞིབ་འཇུག་གི་རིན་ཐང་།

ཞིབ་འཇུག་པ་མང་ཤོས་ཀྱིས་མདོ་སྨད་དུ་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་དར་བའི་དུས་ནི་བཙན་པོའི་སྐབས་སུ་ཡིན་པར་འདོད་ལ། ཁྱད་པར་དུ་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོ་དང་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་སོགས་ཀྱི་དུས་ནས་བཟུང་མདོ་སྨད་དུ་བོད་ཀྱི་སྲིད་འཁྱོར་རིག་གསུམ་དར་བའི་ལྟ་ཚུལ་བཏོན་དང་འདོན་བཞིན་ཡོད་མོད། མིག་སྔར་རྙེད་དང་རྙེད་བཞིན་པའི་བྲག་བརྐོས་དང་ཁྱད་པར་དུ་བོན་རྒྱའི་ཡུལ་གྱི་བྲག་བརྐོས་འདི་དག་ལ་མཚོན་ན་སྟོད་མངའ་རིས་ཡུལ་གྱི་བྲག་བརྐོས་དག་གི་འབྲི་ལུགས་དང་ཁུངས་རྒྱུན་གཅིག་

① སྐྱོ་སྟོན་སྨོན་ལམ་ཚུལ་ཁྲིམས། 《མཆིམས་ནམ་མཁའ་གྲགས་ཀྱི་རྣམ་ཐར་བཞུགས་སོ》 [M] ལག་བྲིས་སྣ་རིང་། ལྡེབ13པ།

པར་མ་ཟད། བོན་རྒྱའི་བྲག་བཀོས་དང་བོད་ལྗོངས་ཀྱི་བྲག་བཀོས་རིག་གནས་བར་དུ་གནའ་རྡོ་མོའི་དུས་ནས་འབྲེལ་རྒྱུན་ཡོད་པར་མ་ཟད། དེ་ཉིད་མ་མཐར་རྡོ་ཆས་གསར་མའི་དུས་ལ་གཏུག་ཆོག་པར་སྙམ་པས། རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་གི་རིན་ཐང་ཆེན་པོ་ལྡན་ནོ། །

1.དེ་ཡང་གནའ་དཔྱད་རིག་པ་ལྟར་ན། རྡོ་ཆས་གསར་མ་ནི་རྫ་ཆས་དང་རྡོ་ཆས་འཇམ་རིགས་བེད་སྤྱོད། གཞིས་ཆགས་གྲོང་ཚོ་ཡོད་པ། ཕྱུགས་ལས་ཐོན་སྐྱེད་སོགས་ལྡན་པའི་དུས་ལ་ཟེར་ཞིང་། ཆབ་མདོ་མཁར་རོ་དང་ཆུ་གོང་གནའ་ཤུལ་གཉིས་ནི་རྡོ་ཆས་གསར་མའི་ཁྱད་ཆོས་ཚང་བའི་བོད་ཀྱི་ཆེས་ཐོག་མའི་གནའ་ཤུལ་ཡིན་པར་འདོད།① བོན་རྒྱའི་ཡུལ་གྱི་བྲག་བཀོས་རི་མོA.Y:2ནསC.Y:8- C.Y:11 C.Y:1- C.Y:6སོགས་ནི་མངའ་རིས་ཡུལ་གྱི་རྡོ་ཆས་གསར་མའི་དུས་ཀྱི་རི་མོ་འབྲི་ལུགས་དང་ཤིན་ཏུ་ཉེ་བས། འདི་ལས་བོད་ཁམས་སྟོད་སྨད་ཀྱི་རྡོ་ཆས་གསར་རྙིང་གི་རིག་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་རྒྱུན་གཅིག་ཡིན་པ་བསྟན་ཅིང་། དེའི་སྐོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་སྔར་བས་ཟབ་པ་བྱེད་དགོས་པར་སྙམ་མོ། །

2.ས་རྒྱུས་རིག་པ་ལྟར་ན། མདོ་དབུས་མཐོ་སྒང་གི་གནམ་གཤིས་ཀྱི་འགྱུར་ལྡོག་དང་བསྟུན་ནས་འབྲོང་གི་རྒྱུད་པར་འགྱུར་ལྡོག་བྱུང་སྟེ། ནོར་ནག་དང་འདྲེས་པར་འདོད②ལ། 《བཀའ་ཆེམས་བཀའ་ཁོལ་མ》རུ། "འབྲོང་ཕོ་མོ་ནི་གཡག་དང་འབྲི་རུ་བཏུལ། ཤ་བ་ཕོ་མོ་ནི་གླར་བཏུལ། རྒོ་བ་ཕོ་མོ་ནི་ལུག་ཏུ་བཏུལ། གླ་བ་ཕོ་མོ་རར་བཏུལ། རྐྱང་ཕོ་མོ་ནི་རྟར་བཏུལ། སྤྱང་གི་ཕོ་མོ་ཁྱིར་བཏུལ།"③ ཅེས་ནོར་གནག་ནི་འབྲོང་ལས་བྱུང་བའི་ལྟ་བ་བརྟན་འདུག་པར་གཞིགས་ན་འབྲོང་དང་ནོར་གནག་གཉིས་ནི་རྒྱུད་ཉེ་བའི་སྲོག་ཆགས་ཡིན་པ་གསལ་ཞིང་། རིམ་གྱིས་རང་རེ་དང་འབྲལ་ཐབས་མེད་པའི་སྒོ་ཕྱུགས་གལ་ཆེན་དུ་གྱུར། ཕྱིས་སུ་རླུང་རྟ་སྡེ་བཞིའི་མཚོན་བྱེད་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་གཡག་བྱུང④ཞིང་། བཙན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཀྱི་ནང་དུའང་གཡག་བཀུམ་དང་མ་བཀུམ་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་བྱུང་ཡོད་ལ། གཡག་ཤ་སྤྱད་དེ་དུར་མཆོད་བྱེད། 《དབུ་ནག་མི་འུ་འདྲ་ཆགས》སུ་ཐུས་དང་ཁམས་ཀྱི་བརྟག་ཐབས་ཀྱི་མཚོན་བྱེད་དུའང་གཡག་བྱས་ཡོད།⑤ མདོར་ནA.Y:2དང་། A.Y:3དང་། C.Y:8-C.Y:11སོགས་ནི་གནའ་རྡོ་མོ་ནས་བཟུང་སྟོད་སྨད་ཀྱི་འབྲོག་ལས་ཀྱི་འབྲེལ་རྒྱུན་གཅིག་ཡིན་པའི་སྐོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པར་རིན་ཐང་ལྡན་ནོ། །

3.ཤ་བ་དང་འབྲེལ་བའི་རིག་གནས་ནི་བོད་མ་ཟད། མཐའ་འཁོར་གྱི་མི་རིགས་མང་པོའི་རིག་གནས་ཁྲོད་དུ་རྒྱུན་པར་མཐོང་ཐུབ་སྟེ། རྒྱ་གར་དུ་ཤཱཀྱའི་དུས་ནས་བཟུང་ཤ་བ་མཆོད་པའི་སྲོལ་ཡོད་ལ། སྟོན་པའི་ཆོས་འཁོར་བར་

① ཆབ་མདོའི་མཁར་རོ་དང་ཆུ་གོང་གཉིས་ཀྱི་གནའ་ཤུལ་ལ་དུས་རིམ་གཉིས་སུ་དབྱེ་སྟེ། སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ4000ནས1200བར་ནི་དུས་རིམ་དང་པོ་དང་། སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ1700ནས1050བར་ནི་དུས་རིམ་གཉིས་པའོ། །ཨཱ་ཁོSཨོ་ཧྲི་ཧ་ཧྲིས་བརྩམས། སྙིང་ལྷུགས་རྒྱལ་གྱིས་དབྱིན་ཡིག་ནས་བསྒྱུར། 《མདོ་དབུས་མཐོ་སྒང་གི་རྡོ་ཆས་གསར་མའི་གྲུབ་ཚུལ་ལ་གསར་དུ་དཔྱད་པ》 [J] 《མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་གྱི་རིག་དེབ》2012ལོའི་དེབ4པ། ཤོག་ངོས55པ།

② 刘务林：《浅谈野牦牛的起源与现状》[J]，《西藏大学学报》2007年第1期，第114-117页。

③ རྒྱལ་པོ་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོས་མཛད། ཇོ་བོ་རྗེ་དཔལ་ལྡན་ཨ་ཏི་ཤས་གཏེར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེམས་ཀ་ཁོལ་མ》 [M] ལན་ཀྲོའུ། ཀན་སུའུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་། 1989ལོ། ཤོག་ངོས98པ།

④ མཁར་རྨེའུ་བསམ་གཏན་གྱིས་བརྩམས། བདེ་ཁང་བསོད་ནམས་ཆོས་རྒྱལ་གྱིས་དབྱིན་ཡིག་ནས་བོད་ཡིག་ཏུ་བསྒྱུར། 《མདའ་དང་འཕང》(བར་ཆ) [G] པེ་ཅིན། ཀྲུང་གོའི་བོད་རིག་པ་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་། 2020ལོ། ཤོག་ངོས307པ།

⑤ 《ཁུ་བྱུག་སྔོན་མོའི་སྒྲ་དབྱངས》 [M] ལྷ་ས། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྙིང་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་། 2017ལོ། ཤོག་ངོས47-81པ།

པ་བསྐོར་དུས་ཀྱང་གཡས་སུ་ཤ་བ①བསྟད་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་རྒྱའི་རིག་གནས་ཁྲོད་དུ་ཤ་བ་ལྷ་ཏུ་འཛིན་ཞིང་ཚེ་རིང་བའི་རྟགས་མཚན་དུ་བྱེད་ལ། ཁོང་ཚོའི་འདུ་གཟུགས་ཡི་གེའི་ཁྲོད་དུ་ཤ་བའི་འབྲི་ལུགས་མི་འདྲ་བ2000ལྷག་བྱུང་ཡོད།② བོད་ཀྱིས་ཀྱང་གནའ་སྔ་མོ་ནས་ཤ་བ་གལ་ཆེན་དུ་འཛིན་བཞིན་ཡོད་པ་བྲག་བརྐོས་དག་ལས་ཤེས་ལ། བོད་ཀྱི་ཡིག་ཚང་དུ་ཤ་བ་ཏུས་ལ་བཀུར་བའི་སྲོལ་ཡོད་དེ། ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་ལས། "ཡུལ་སྐྱི་རོ་འྀ་ལྷུང་སྔོན་ན། རྗེ་སྐྱི་རྗེ་འྀ་རྨང་པོ། བློན་པོ་ཤེ་འུ་དང་སྤྱག་གཉིས། །"③ཞེས་ཤེའུ་མཚན་ཅན་གྱི་བློན་བྱུང་ཡོད་ལ། རིམ་གྱིས་བོན་གྱི་ཚེ་གའི་ཁྲོད་དུ་ཤ་བའི་སྐོར་མང་པོ་ཡོད་དེ། 《ཕྲ་མུ་ཡེ་ཕྲ་ཕུད་ཕྱིའི་མཐར་ཐུག》ལས། "ཕ་ནི་གནམ་ཤ་ར་རིང་ཡིན། མ་ནི་དམུ་ཤ་ཡུ་མོ་ཡིན། ང་རང་དུང་ཤ་ཤེལ་ཏུ་ཡིན།"④ཞེས་ཤ་བ་བཤས་ནས་གཡང་འབོད་བྱེད་ལུགས་ཡོད་པ་དང་། ཡུལ་ལྷ་གཞི་བདག་གི་ནང་དུའང་ཤ་བ་བཅིབས་མཁན་མང་བ་ལ་སོགས་པར་གཞིགས་ན་ཤ་བ་གལ་ཆེན་དུ་བརྩི་ཚུལ་ཡིག་ཚང་དང་འཕལ་ཁ་འཕྲོད་ཅིང་། བོད་ཡུལ་སྟོད་སྨད་གང་དུའང་ཤ་བའི་རིག་གནས་དར་ཡོད་པས། ཤ་བའི་རིག་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་རྒྱུན་གཅིག་ཡིན་པའི་སྐོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པར་རིན་ཐང་ལྡན་ནོ། །⑤

4.བོད་ཀྱི་བཟོ་རིག་པའི་ཁྲོད་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་གྱི་དར་ལུགས་སྐོར་ལ། 《སྲིད་པ་རྒྱུད་ཀྱི་ཁ་བྱང》དུ་སྟོན་པ་གཤེན་རབས་ཀྱི་དུས་ནས་བཟུང་མཆོད་རྟེན་ཡོད་པར་བཤད⑥ལ། བྲག་བརྐོས་ལ་ལར་བོན་ལུགས་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་ཟེར་བ་ལྟ་བུ་ཡོད་སྲིད། དེའང་མཆོད་རྟེན་གྱི་རྩེ་ཏུ་བྱ་ཏུ་བཙུགས་ཡོད་པ་ཙམ་ལས་ནང་པ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་མཆོད་རྟེན་དང་མཚུངས་པས། 《རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང》ལས། "བོད་དུ་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་དར་བའི་རྟེན་འབྲེལ་ལ། ནམ་མཁའ་ནས་མདོ་སྡེ་ཟ་མ་ཏོག །སྙིང་

① མང་ཐོས་ཀྱིས་རི་དྭགས་ཆོས་འཁོར་གྱི་མཚོན་དོན་ནི་ཏུ་ཏུ་ལ་ངོས་འཛིན། བུ་སྟོན་གྱིས་ཀྲྀཥྞ་ལ་ངོས་འཛིན་པ་དེར་འཐད་ཅེས་གསུངས་འདུག དེའི་མཚོན་དོན་གྱི་སྐོར་ལ་གསུང་ཚུལ་འདྲ་མིན་དུ་མ་ཡོད་པ་རིམ་པ་བཞིན་བཀོད་ན། དཔྱལ་ཚུ་ཛྙཱ་ཛྙ་དྲའི་གསུང་འཇིགས་བྱེད་བསྐྱེད་རིམ་ཟིན་བྲིས་སུ་ཆོས་འཁོར་གྱིས་སངས་རྒྱས་དང་། རི་དྭགས་གཉིས་ཀྱིས་མུ་སྟེགས་བྱེད་མཚོན་པར་གསུངས་པ་དང་། རྗེ་ཤེས་རབ་རྒྱ་མཚོའི་འཇིགས་བྱེད་བསྐྱེད་རིམ་དུ། རྩེ་མོར་འཁོར་ལོ་རྩིབས་བརྒྱད་པའམ་བཅུ་པ་ཕྱི་མ་གཙོ་སྐམ། དེའི་གཡས་གཡོན་རི་དྭགས་ཕོ་མོ་གཉིས་མིག་མི་འཛུམ་པར་བལྟ་བ་འདི་ལ་མཚོན་དོན་གྱི་ཁུངས་གསལ་པོ་མ་མཐོང་ཡང་། ལུས་དཀྱིལ་དང་བསྟུན་ན་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་ཤེས་སྒྲིབ་བྲལ་རྣམ་པར་དག་པ་མཚོན་པ་དང་། ཡང་ན་རི་དྭགས་ལ་གཞན་གྱིས་བདག་ཏུ་བཟུང་བ་མེད་པས་བདག་མེད་མཚོན། དེ་གཉིས་ཆོས་འཁོར་གྱི་གཡས་གཡོན་དུ་གནས་པས། བདག་མེད་སྟོན་པའི་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ་མཚོན་ནམ་ཞེས་པཎ་ཆེན་ངོ་མཚར་རྒྱ་མཚོས་གསུངས་ཞེས་གསལ་ལོ། །

② 马逸清：《中国的鹿文化(一)》[J]，《国土与自然资源研究》2002年第4期，第70页。

③ ཡི་གེ་འདི་ནི་ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགསP.T.1286-1ཁྲོད་དུ་ཡོད། (International DunHuang Project)

④ 《ཁྲུ་བྱུག་སྔོན་མོའི་སྒྲ་དབྱངས》 [M] ལྷ་ས། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྙིང་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་། 2017ལོ། ཤོག་ངོས18པ།

⑤ མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་གྱི་དགེ་རྒན་གཙན་བཀྲ་རྡོ་ནས་བྲག་བརྐོས་ཤ་བ་རིགས་བཞིར་ཕྱེ་ནས་དཔྱད་པ་བཏང་ཡོད་དེ། ཚེ་གའི་ཁྲོད་ཀྱི་ཤ་བ་དང་། དད་མོས་ཁྲོད་ཀྱི་ཤ་བ། ཁྲིམས་ལུགས་ནང་དོན་ཁྲོད་ཀྱི་ཤ་བ། སྒྱུ་རྩལ་རིག་གནས་ཁྲོད་ཀྱི་ཤ་བ་སོགས་ཡིན། 《བོད་ཀྱི་གནའ་བོའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོ་ལས་སྲོག་ཆགས་ཀྱི་རི་མོ་འགའི་རིག་གནས་བསྟན་དོན་ལ་དཔྱད་པ》 [J] 《ཀྲུང་གོའི་བོད་རིག་པ》2014ལོའི་དེབ3པ། ཤོག་ངོས3པ།

⑥ གཡུང་དྲུང་དགུ་བརྩེགས་རྩེ་མོ་ན། ཤེལ་གྱི་མཆོད་རྟེན་ཁྲི་འཕང་དགུ། གཞའ་ཚོན་འོད་དུ་འབར་བ་ཡོད། དེའི་འཇའ་འོད་ཕྱོགས་བཅུར་ཁྱབ། བར་སྣང་རི་ལུང་ཐམས་ཅད་ཀུན། གཞའ་ཚོན་སྣུག་པ་ཁྱིབས་སེ་འདུག གཡུང་དྲུང་དགུ་བརྩེགས་རི་འགྲུལ་ནས། རྒྱལ་རིགས་རྣམས་ཀྱིས་བཞེངས་པ་ཡི། ལོ་པཎ་ཤེལ་གྱི་མཆོད་རྟེན་ནི། ཁྲི་ཚོ་ལྔ་བཅུ་ཐམ་པ་ཡོད། བྲམ་ཟེ་རིགས་ཀྱིས་བཞེངས་པ་ཡི། བཀྲ་ཤིས་སྒོ་མང་མཆོད་རྟེན་ལ། ཁྲི་ཚོ་གཉིས་དང་སྟོང་ཕྲག་ཡོད། རྨང་རིགས་རྣམས་ཀྱིས་བཞེས་པ་ཡི། རྣམ་པར་རྒྱལ་བའི་གསས་ཁང་ནི། འབུམ་ཚོ་གཉིས་དང་ཁྲི་ཚོའོ། །《བོན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས》 [G] ལྷ་ས། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྙིང་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་། 2012ལོ། ཤོག་ངོས223པ།

པོ་ཡི་གེ་དྲུག་མ། སྤང་སྐོང་ཕྱག་བརྒྱ་པ། གསེར་གྱི་མཆོད་རྟེན་ཁྲུ་གང་བ་སོགས་ནམ་མཁའ་ནས་བབས”①པར་བརྗོད་པ་སོགས་ལ་གཞིགས་ན། བོད་དུ་མཆོད་རྟེན་གྱི་རིག་གནས་དར་བའི་དུས་ནི་བཙན་པོའི་དུས་སུ་ཡིན་པ་གསལ་ཞིང་། རིམ་གྱིས་བན་བོན་གཉིས་ཀར་རང་རང་གི་འགྲེལ་ལུགས་འདྲ་མིན་བྱུང་། བོན་རྒྱའི་བྲག་བརྐོས་རི་མོB.Y:1དང་། D.Y:1 E.Y:2 G.Y:1སོགས་ནི་བཙན་པོའི་དུས་སུ་ནང་བསྟན་གཙོ་བྱས་པའི་རིག་གནས་མང་པོ་མདོ་སྨད་དུ་དར་བའི་སྐོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་སྔར་ལས་ལྷག་པ་བྱེད་པར་རིན་ཐང་ཆེན་པོ་ལྡན་ནོ། །

5.བོད་ཁམས་སུ་སྐུ་མཁར་བཞེངས་པའི་ལག་རྩལ་བྱུང་བ་ཧ་ཅང་སྔ་སྟེ། གནའ་དཔྱད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལྟར་ན་ཆབ་མདོའི་མཁར་རོ་གནའ་ཤུལ་དུ་རྗོ་ཆས་གསར་མའི་དུས་ནས་བཟུང་སྐྱིལ་བུ་ལས་སྒྲོལ་ཡོད་པར་བཤད་ལ། ཡིག་ཚང་རིག་པ་ལྟར་ན་ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་ལས་རྒྱལ་ཕྲན་སིལ་མའི་དུས་ནས་བཟུང་མཁར་བྱུང་ཚུལ་བཀོད་ཡོད②ལ། གཉའ་ཁྲི་བཙན་པོའི་དུས་སུ་ཡུམ་བུ་བླ་མཁར་བརྩིགས་པ་དང་། གྲི་གུམ་བཙན་པོའི་དུས་སུ་མཁར་གཡུ་བའི་རྩེ③བརྩིགས་པ། སའི་ལེགས་དྲུག་གི་དུས་སུ་རྩེ་དྲུག་སྟེ། ཕྱིང་ས་སྟག་རྩེ། གཡུ་རྩེ། དབུ་རྩེ། ཁྲི་རྩིག་འབུམ་སྟུག (གཅིག་ཆད)མཐོང་རྩེ④སོགས་བྱུང་ཡོད་ལ། དེ་ནས་སྟག་རི་གཉན་གཟིགས་ཀྱི་མཁར་འཕྱིང་བ་སྟག་རྩེ། ཟིང་པོ་རྗེ་སྟག་སྐྱ་བོ་ཡི་མཁར་ཉེན་གར་སྙིང་པ།⑤ ཟིང་པོ་རྗེ་ཁྲི་པང་སུམ་གྱི་མཁར་སྟུར་བ། ཚེས་སྤོང་ནག་སེང་གི་འོན་གྱི་སྨོན་མཁར། དགས་རྗེ་ཡི་དགས་ཀྱི་བསེན་མཁར། སྲོང་བཙན་སྒམ་པོའི་ཕོ་བྲང་པོ་ཏ་ལ། གཞན་ཕོ་བྲང་ཤིངས་ཀྱི་རབ་ཁ་ཚལ།⑥ ཕོ་བྲང་བྲག་དམར།⑦ དུང་གྱི་མཁར་བུ།⑧ ཕོ་བྲང་ཟ་བྱ་ཚལ།⑨ ཕོ་བྲང་དྲོན།⑩ ཕོ་བྲང་མཚར་བུ་སྣ།⑪ མཁར་ལྷུགས་རྩེ། ཕོ་བྲང་ར་

① ས་སྐྱ་བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན། 《རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང》 [M] པེ་ཅིན། མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་། 2008ལོ། ཤོག་ངོས58པ།

② རྒྱལ་ཕྲན་ཡུལ་ཡུལ་ན། མཁར་བུ་རེ་རེ་ན་གནས་སྟེ། རྒྱལ་ཕྲན་བགྱིད་པ་དང་། བློན་པོ་བགྱིད་པའི་རབས་ལ། ཞེས་རྒྱལ་ཕྲན་བཅུ་གཉིས་སམ་སིལ་མའི་དུས་ནས་བཟུང་མཁར་རྩིག་པའི་ལག་རྩལ་བྱུང་ཡོད་དེ། ཁྱུང་ལུང་རྔུལ་མཁར། རྩང་གྱི་དངོ་མཁར། མཁར་སྨྱང་རོ་ཤམ་པོ་དགུ་རྩིགས་ལང་ལིང་། མཁར་ཤུ་བའ་བ་ལེག་གྱི་ནང་ནབ། རྒྱ་མཁར་སྡིགས་སུ་ཞེས་མཁར་བཅུ་གཉིས་ཡོད་ཚུལ་བྲིས་ཡོད་ལ། འདི་ནི་ཏུན་ཧོང་ཡིག་རྙིང་གི་ཤོག་དྲིལ་ཨང་རྟགས1060ཡི་ཡིག་ཕྲེང62-100ཁྲོད་དུ་ཡོད།

③ 《མཁས་པ་ལྡེའུས་མཛད་པའི་རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱས་པ》 [M] ལྷ་ས། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྙིང་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་། 2010ལོ། ཤོག་ངོས233པ།

④ གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས235-236པ།

⑤ བརྟུས་མིང་ལ་ཕོ་བྲང་ཉེར་ཀར་ཟེར་ཞིང་། དེང་གི་འཕན་པོའི་ཡུལ་དུ་ཡོད། དེར་སྤྱི་ལོ641ནས642བར་བཙན་པོ་མང་སྲོང་མང་བཙན་བཞུགས་སྒྲོང་བ་དང་། སྤྱི་ལོ677ནས688དང་། སྤྱི་ལོ691ནས693བར་བཙན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྲོང་བཞུགས་སྒྲོང་། སྤྱི་ལོ790ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་བཞུགས་སྒྲོང་ངོ་། །

⑥ སྤྱི་ལོ673ལ་བཙན་པོ་མང་སྲོང་མང་བཙན་ཡུལ་འདིར་བཞུགས་སྒྲོང་།

⑦ སྤྱི་ལོ698ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྲོང་ཡུལ་འདིར་བཞུགས། སྤྱི་ལོ713、717、721、722、725、726、728、729、730、731、732、733、734、737、738、740、743、744、745བཅས་ཀྱི་དགུན་ཁར་བཙན་པོ་ཁྲི་ལྡེ་གཙུག་བཙན་ཡུལ་འདིར་བཞུགས་སྒྲོང་བར་མ་ཟད། སྤྱི་ལོ743ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་ཡུལ་འདིར་འཁྲུངས། སྤྱི་ལོ745、746、747、790བཅས་ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་ཡུལ་འདིར་བཞུགས། མདོར་ན་བཙན་པོ་ཐམས་ཅད་དགུན་ཐོག་ཡུལ་འདིར་ཡུན་རིང་བཞུགས་པར་གཞིགས་ན་ཡུལ་འདི་ནི་དྲོད་ཆེ་བའི་ས་ཆ་ཞིག་ཡིན་པར་སྙམ་མོ། །

⑧ འདི་ནི729ལོར་བློན་ཞང་བཙན་ཏོ་རེ་དང་བློན་ཁྲི་སུམ་རྗེ་གཉིས་ཀྱིས་དབྱར་འདུན་བསྡུ་ཡུལ་ཏེ། ཁོང་གཉིས་ཀྱིས་ཡུལ་འདིར་རྗེ་ཞིང་གི་ཁྲལ་འབབ་ལ་རྩིས་བྱས་པ་ཡིན་ནོ། །

⑨ བརྟུས་མིང་ལ་ཚལ་ཟེར་ཞིང་། སྤྱི་ལོ700ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྲོང་ཡུལ་འདིར་བཞུགས་སྒྲོང་། སྤྱི་ལོ704ལ་རྒྱལ་གཙུག་རིའམ་ཁྲི་ལྡེ་གཙུག་བཙན་ཡུལ་འདིར་འཁྲུངས།

⑩ སྤྱི་ལོ733-737བར་བཙན་པོ་ཁྲི་ལྡེ་གཙུག་བཙན་ཡུལ་འདིར་བཞུགས་སྒྲོང་།

⑪ སྤྱི་ལོ741-742ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་ལྡེ་གཙུག་བཙན་ཡུལ་འདིར་བཞུགས་སྒྲོང་།

མཚར།① ཕོ་བྲང་ན་མར།② ཕོ་བྲང་བྲུང་ཀར།③ ཕོ་བྲང་བ་བམ།④ ཕོ་བྲང་བྲུ་སྨུག⑤ ཕོ་བྲང་བྱུར་གྱི་ལྷུང་བྲུ།⑥ ཕོ་བྲང་སྟོད་ཀྱི་མགོ⑦ལ་སོགས་པ་མང་པོ་བཞེངས་ཡོད་པར་གཞིགས་ན། བོད་དུ་སྐུ་མཁར་བཞེངས་པའི་ལག་རྩལ་བྱུང་བའི་དུས་སྟ་ཞིང་འཐུས་ཚང་ཡིན་པ་ཤེས་ཐུབ། བོན་རྒྱའི་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་ཁྲོད་ཀྱི་ཕོ་བྲང་ནི་བཙན་པོའི་ལོངས་སྤྱོད་མཚོན་བྱེད་ཡིན་པས། འདི་ནི་ཕོ་བྲང་གི་རི་མོ་བྲག་ལ་བཀོས་པ་ཐོག་མ་ཡིན་པར་སྙམ་ལ། བྲག་བཀོས་རི་མོA.Y:1དངE.Y:3སོགས་ནི་བཙན་པོའི་དུས་སུ་བོད་ཀྱི་བཟོ་ལས་རིག་གནས་མདོ་སྨད་དུ་ཤུགས་ཆེན་པོའི་སྒོ་ནས་དར་ཚུལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པར་ཕན་ཐོགས་ལྡན་ནོ། །

① སྤྱི་ལོ743དང747ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་ལྡེ་གཙུག་བཙན་ཡུལ་འདིར་བཞུགས་སྒྲོང་།
② 《ལྡེའུ་ཆོས་འབྱུང》དུ་འདིའི་མིང་ལ་བསམ་ཡས་ཁུ་ན་མར་ཟེར། སྤྱི་ལོ746ལ་ཡུལ་འདིར་བཙན་པོ་ཁྲི་ལྡེ་གཙུག་བཙན་བཞུགས་སྒྲོང་། སྤྱི་ལོ747ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་བཞུགས་སྒྲོང་།
③ སྤྱི་ལོ757ལ་བཙན་པོ་བྲུང་གར་ན་བཞུགས་ཤིང་མཚན་ལ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་གསོལ། ཆབ་སྲིད་ཕྱག་ཏུ་བཞེས་ནས་འབངས་མཐའ་བཞི་ལ་བཀའ་ཤོག་ཆེན་པོ་སྒྲོག་སྒྲོང་བྱས།
④ སྤྱི་ལོ758ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་ཕོ་བྲང་བ་གམ་གྱི་གཡག་ཉུ་གོང་ན་བཞུགས་ཏེ། རྒྱའི་ཕོ་ཉར་མཇལ་འཕྲད་གནང་།
⑤ སྤྱི་ལོ791དང792ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་ཡུལ་འདིར་བཞུགས་སྒྲོང་།
⑥ མིང་གཞན་ལ་ཕོ་བྲང་བྱར་ཟེར་ཞིང་། སྤྱི་ལོ751、762、763、764སོགས་སུ་བཙན་པོ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་ཡུལ་འདིར་བཞུགས་སྒྲོང་། དེང་གི་བོད་ལྗོངས་ལྷུན་རྩེ་རྫོང་ཁོངས་སུ་ཡོད་པ་འདྲ།
⑦ སྤྱི་ལོ790ལ་བཙན་པོ་ཁྲི་སྲོང་ལྡེ་བཙན་སྟོད་ཀྱི་མགོ་ན་བཞུགས་སྒྲོང་།

མཇུག་བསྡུ་བ།

གོང་དུ་བཀོད་པའི་བྲག་ངོསAཁུལ་དང་། Bཁུལ། Cཁུལ། Dཁུལ། Eཁུལ། Fཁུལ། Gཁུལ། Hཁུལ་སོགས་སུ་གནས་པའི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་དག་ལ་གནའ་དཔྱད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཐབས་ལས་ཡོ་བྱད་ཞིབ་སྟུར་དང་། སྔོག་ཆགས་ཀྱི་རིགས་ཁུངས་འདེད་པ། སྒྱུ་རྩལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་པ། ཡིག་ཚང་རིག་པའི་བྲུར་རྒྱུན་པ་བཅས་བྱས་ཏེ་དཔྱད་པ་བཏང་བ་དང་། བྲག་བཀོས་རི་མོ་ཁྱད་ཆོས་ཅན་འགའ་བྲུར་དུ་བླངས་ནས་དབྱེ་ཞིབ་དང་སྡོམ་རྩིས། ཞིབ་སྟུར་བཅས་བྱས་པ་བརྒྱུད། རི་མོ་དེ་དག་བྱུང་བའི་དུས་རབས་རགས་ཙམ་ངོས་འཛིན་བྱ་ཐུབ་ཅིང་། རི་མོ་དེ་དག་དུས་རབས་གསུམ་དུ་དབྱེ་ཆོག་པ་སྟེ། ཡིག་སྔོན་དུས་ཀྱི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་དང་། བཙན་པོའི་དུས་ཀྱི་བྲག་བཀོས་རི་མོ། ཕྱིས་སུ་ཁ་གསབ་བྱས་པའི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་བཅས་སོ། །དེ་དང་ཆབས་ཅིག་ཏུA.Y:1- H.Y:3བར་གྱི་བྲག་བཀོས་རི་མོ་དེ་དག་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཚེ། ད་ཅང་སྟ་མོའི་དུས་ཀྱི་དབུས་གཙང་མངའ་རིས་དང་མདོ་སྨད་བཅས་ཀྱི་བྲག་བཀོས་རི་མོའི་རིག་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་རྒྱུན་སྐོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པར་རྗེ་ཐོགས་པར་སྙམ་མོ།། །།

青海温嘉本龙岩画初探

拉卡•南拉才让

摘要：2022年12月，在青海省海南藏族自治州贵南县温嘉本龙村上山谷(བོན་བརྒྱ་འབུམ་ལུང་གྲོང་ཚོའི་ལུང་པ་གོང་མ)发现了一处岩画群遗迹，有30多幅岩画，内容为野生动物（鹿、黄羊）、家畜（牦牛）、佛塔、宫

堡、文字等。文章运用考古学研究方法，对该岩画群的题记进行抄录、释读、年代断定。同时，在阿里日土及青海玉树发现的岩画，以及敦煌出土的藏文文献中的相关绘画进行比较研究，认为温嘉本龙岩画群中的大部分岩画属于史前和吐蕃时期，有些时间较晚；温嘉本龙岩画群在技艺上运用了“磨刻法”和“线刻法”两种凿刻技术；这些岩画与西藏阿里地区和昌都地区的岩画在艺术风格上相似度较高，这为深入研究远古时期青藏高原中西部与东部地区的人文联系，提供了丰富的第一手资料。

关键词：温嘉本龙村；岩画；考古学

作者简介：拉卡•南拉才让，西北民族大学中国语言文学学部2021级博士研究生。

A Preliminary Exploration of Newly Discovered Wenjia (bon rgy) Rock Paintings in Qinghai Province

Laka Namlha Tsering
(Ph.D candidate of the 2021 class, the School of Chinese Language and Literature at Northwest Minzu University)

Abstract: In December 2022, a new rock painting relic was discovered in Guinan County, Qinghai. The relic consists of 30 paintings depicting various subjects such as wild animals like deer and yellow sheep, domestic animals like yaks, pagodas, palaces, and Buddhist characters. Using archaeological research method, the inscriptions found in the ares are transcribed, interpreted and dated in this article. Various academic sources, including research on rock paintings like those found in Ali Ritu, Yushu and Dunhuang Tibetan documents, were utilized to analyze these remains. These findings suggest that the paintings belong to prehistoric and Tubo periods, with later additions. They have been created using “knocking and chiseling”and “grinding and engraving” methods.Their features align with those found in Ngari and Qamdo areas in terms of artistic style.This offers valuable insights for studying the cultural connections between the central, western and eastern part of Tibet.

Key words: BongyaBumlung village; rock paintings; archaeology

རྩོམ་སྒྲིག་འགན་ཁུར་བ། འཛམ་དར།